

Tisztelt Reakció és Közvélemény!

Ime itt a státus-kassza,
Nem fél ez, hogy leapassza
Defraudáns a kincseit,
Ezt nem igazgatja Kókán,
Kifog minden kökler mókán,
De mindenkor gazdagit.

Két forint az antré ára,
Akkor járhat a kaszszára,
Melyben van vicz milliony,
Pártkülönbség nélkül dézsmáld,
Lásd vártán Krajcsinkót és Pált,
Hűn alusznak. Abbiony!

ELŐFIZETÉSI FELHÍVÁS

„BOLONÓ ISTÓK“

humorisztikus képes hetilap 1889-ik évfolyamára.

A „Bolond Istók“, a legnagyobb és legdiszesebb magyar élelzap, az év végén tizenkettedik évfolyamát fejezi be.

Előfizetési feltételek:

október—december évnegyedsre ... 2 frt
október—márczius félévre ... 4 frt

Előfizetések, legszívesebben posta-utalvánnyal, a kiadóhivatalnak küldendők. Budapest, egyetem-utca 4. szám.

Felkérjük mindazon t. előfizetőinket, kiknek előfizetésük lejárt, azt megújítani szíveskedjék, hogy a szétküldésben akadály ne legyen.

A Bolond Istók kiadóhivatala.

A Franklin-Társulat kiadásában Budapesten megjelent és minden könyvtárban kapható:

A szántás és vetésről.

Irta Réti János.

25 ábrával.

Ara füzve 50 krajczár.

Az előrehaladt borkezelés

és pinczegazdászati ismeretése és gyakorlati utmutatás a szüretelés, mustkezelés, a homoki borok tökéletesítése, a pincze berendezése, borászati eszközök használata és a pinczeben előforduló minden teendőkre nézve.

Bortermelők, borkezelők és pinczesterek számára

irta Gyürky Antal.

Ara füzve 50 kr.

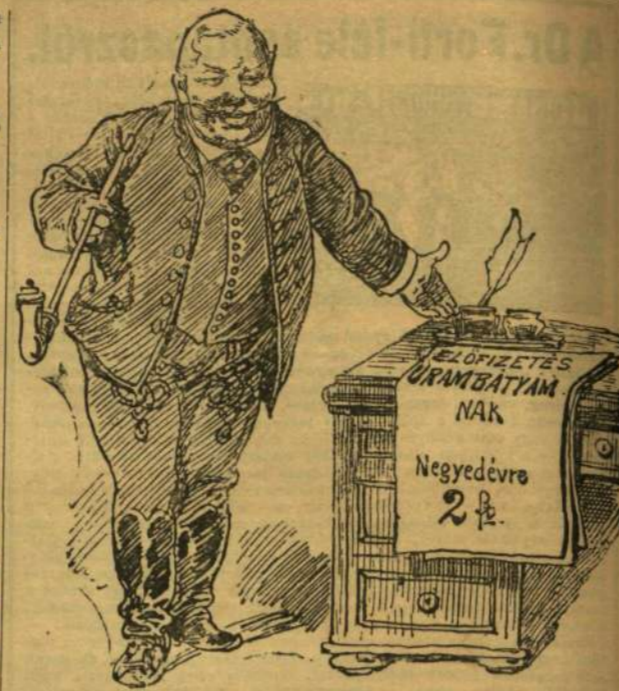
A gyümölcs értékesítése.

Gyakorlati utmutatás miként kell az érett gyümölcsöt bálni, a gyümölcsöt aszalni, gyümölcsbort csinálni és a gyümölcsöt sokféle módon értékesíteni.

A legjobb aszaló és több gép rajzával.

irta Gyürky Antal.

Ara füzve 50 kr.

Előfizetésre felhívás

URAMBÁTYÁM

IV. évfolyamára.

Az új negyed küszöbén felhívjuk a humornak minden kedvelőjét, hogy előfizetőink díszes sorába álljanak.

Lapunk célja: tartózkodván minden politikai és társadalmi pártoskodástól, humoros elbeszélésekkel és versekkel, adomákkal és szellemes ötletekkel mulattatni a közönséget.

Képeinket továbbra is Jankó rajzolja az ifjabb művész nemzedék legkiválóbb tagjaitól támogatva.

Az előfizetés ára:

októbertől december végeig ... 2 frt
októbertől márczius végeig ... 4 frt

Az előző évfolyamokból is áll még néhány teljes példány rendelkezésünkre, melyet új előfizetőink egyenként 4 frtért megrendelhetnek.

Az Urambátyám kiadóhivatala.

KERESKEDELMI SZÓTÁR

A M. TUD. AKADÉMIA ÁLTAL KIKÜLDÖTT SZAKBIZOTTSÁG

KÖZREMŰKÖDÉSÉVEL.

SZERKESZTETTÉK

BALLAGI MÓR és GYÖRGY ALADÁR.

A MAGYAR TUD. AKADÉMIA KIADÁSA.

I. Német-magyar rész.

II. Magyar-német rész.

A két kötet ára füzve 5 frt, vászonkötésben 5 frt 60 kr.

A két kötet csak együtt kapható.

KOVÁCS LAJOS.

GRÓF SZÉCHENYI ISTVÁN

közéletének három utolsó éve 1846–1848.

Két kötet. Ara füzve 4 frt.

A két kötet csak együtt kapható.

40. SZÁM. 1889.

BUDAPEST, OKTÓBER 6.

XXXVI. ÉVFOLYAM.

Előfizetési feltételek: VASÁRNAPI UJSÁG és egész évre 12 frt
POLITIKAI UJDONSÁGOK együzt: fél évre 6 •
Csupán a VASÁRNAPI UJSÁG egész évre 8 frt
félévre 4 •
Csupán a POLITIKAI UJDONSÁGOK egész évre 6 frt
félévre 3 •
Külföldi előfizetéseket a postailag meghatározott viteldij is csatolandó

AZ ARADI VÉRTANUK EMLÉKSZOBRA.

NEGYVENEDIK éve lesz e hó 6-án, hogy a szabadságharc tizenhárom tábornoka vértanu-halált szenvedett Aradon. A hazafiúi kegyelet akként gondoskodott, hogy érdemeket hozzájuk és a nemzethez méltó emlék fogja már megörökíteni e napon.

Tudjuk, hogy nem is történt mulasztás ez irányban s azok szemére, a kik az ügyet kezökbe vették, nem is vethet senki késedelmestést jogosan. Hisz a gyűjtés az emelkedő emlékkőre azonnal országsszerte megindult, a mint a nemzet azon helyzetbe jutott, hogy honfiai kegyelének szabad lón áldoznia. S tiz év alatt eredményezett is annyit, hogy az Arad városában az emlékmű föllállítására alakult bizottság már pályázatot hirdethetett.

A pályázatot szép siker koronázta. Tizennégy pályamű érkezett be, melyeknek mintái ki is voltak állítva a fővárosi vígadóban. A szakértők a pályadíjat, 250 darab körmőci aranyat, «A haza minden előtt» czimű jellegével beküldött pályaműnek ítelték oda, melyhez magyarázó szöveg is volt csatolva. E szövegben, mely szépen illusztrálja írójának ugy művészi fölfogását, mint hazafiúi meleg érzelmeit, meg van mondva, hogy az emlékműnek «érthetőnek kell lennie, hogy a nép magyarázat nélkül is megértse, mi hősi áldozatok emlékeztetére lett föllállítva; szépek kell lennie, hogy a részvétlen idegen figyelmét is megragadja s felköltse részvétét azok iránt, kiket e mű dícsőit, s az ügy iránt, melyért elvértettek; emlékszerűnek kell lennie, hogy az utókor előtt tanúsíthassa a kegyeletet, melyet kifejezni akart azon nemzedék, mely e művet felállítá. Emlékeztetnie kell a nagyszerű lelkesedésre, melylyel a nemzet széttörte bilincseit, jogát a szabadságra fennen hirdetve, készen azt fegyverrel is megvédelmezni; az áldozatkészségre, melylyel a nemzet minden vagyonát a haza oltárára tette, hogy a szabadság ellenségeit visszaűzhesse; a lankadatlan erőre, melylyel a küzdelem folyt, a hős alakokra, kikben a nemzet óriási erőfeszítése megtestesült, a harc szomorú végére s a dicső halálra, melylyel a vértanuk Aradon a szabadság zászlójához való hűségüket megpecsételték. Művészenek nehéz feladat ily nagyszerű eseményeket megtestesíteni. Ez esetben nem szabad segítségül hívnia a klaszikus mythologia symbolumait, sokkal közelebb áll az aradi vértanúság, semhogy kielégíthessen

HUNGÁRIA AZ ARADI VÉRTANUK EMLÉKSZOBRAÉNAK FŐALAKJA. Zala Györgytől.

Hj. Lovich Antal fényképe után.

A Franklin-Társulat kiadásában Budapesten megjelent és minden könyvtárban kapható!

HÖLGYEK TITKÁRA.

LEGUJABB ÉS LEGTELJESEBB LEVELEZŐKÖNYV

NŐK SZÁMARA,

minden előforduló alkalmakra való fogalmazási mintákkal, mindenféle társasági, családi, bizalmas és szerelmi levelekkel, különféle ügyirat-mintákkal és alapos utmutatással a levélírás szabályait illetőleg rövid helyesírás-tannal, a magyar polgári jogok és kormányzat ismertetésével stb.

Negyedik bővített kiadás.

Ara kemény kötésben 1 frt 50 kr.

egyéb, mint az eszményeket megtestesítő alakok magok.

S ezt nagy vonásokban következőkben vélté eltalálhatni a művész:

«A lépcsőzet fölött emelkedő talapzat alsó részének párkányán van elhelyezve a 13 hős hű arczképe a szemléltető legközelebb, hogy ezek vonásait a legapróbbra láthassa.

«A talapzat ezen alsó részén 4 csoport foglal helyét. Elöl a Szabadság, a kor szellemének szövetneke világitásánál fölbredve, ellenállhatlanul szerte töri békőt s kardot fog jobbábra a küzdelemre készen. Balra az Aldozatkészség, mint a magyar nők 48-ban is tették, leoldja karpereczeit, nyaklánczát, minden ékességét s örömmel teszi le a haza oltárára, fölötté az ország címere van elhelyezve. Jobbra az Erő alakja ül nyugodtan, hatalma öntudatában tekint maga elé, fölötté Arad címere. Hátul a Küzdelem végkatasztrófáját látjuk; a harcossal való találva rogyik össze, kezében a zászló, melyet soha el nem hagy, a Szabadság, melyért küzdött, át fogja őt és sátrajta a végzetet, melynek folytán a hős más áldozatot többé, mint élete vétét, nem nyújthatott neki.

«A négy csoport közül emelkedik fel a talapzat karcsúbb része, melyen a Haza alakját látjuk; paizsára támaszkodva, rendíthetetlenül áll, s jobbábra tartja a hősök által kiérdemelt babérszorot.

E sorok voltak esatolva a pályaműhöz magyarázat gyanánt.

A szobor-bizottság 1879. január 27-én tartott ülésében bontott föl a jelgés levél, melyből Huszár Adolf neve tűnt elő.

A pályázati feltételekben meg volt mondva, hogy esetleg a műemlék kivitele is a pályanyertes művészre bízatik, ki azt százezer forintig terjedhető költségen köteles elkészíteni.

Salacz Gyula, Arad város polgármestere tehát érintkezésbe tette magát a művésszel, ki a szobormű teljes elkészítését magára vállalta. S mivel Huszár ugy nyilatkozott, hogy a szobor az eredetileg tervezett 33 láb magasság mellett kissé nyomott lenne, s 37 láb magasságot proponált: a bizottság ezt elfogadta, nem különben Huszár azon ajánlatát is, hogy a most már 37 láb magasságra tervezett szoborművet 117 ezer frt költség előirányzattal 1884 január hótól 1889 január 31-ig a leleplezésre teljesen alkalmasan a helyszínén fölláttva elkészítendő.

Ily előzmények után jött létre a művész és Arad szab. kir. városa között az aradi 13 vértanú emlékének megörökítését intéző szobor-bizottság közbejöttével az a szerződés, mely 1883 szeptember hó 17-én Arad város törvényhatósági bizottságának közgyűlésén részletesen megállapítottat, december 23-án aláíratott s 1884 január 9-én jóváhagyatott.

E szerződés értelmében Huszár Adolfnak kötelessége az emlékszóbor főalakját, vagyis a koszorúrtartó Hungáriát, továbbá négy mellékszóborját (u. m. a kezében égő fátylát tartó felvilágosodás géniuszát által támogatott, lánczát tépő Szabadság, — a küzdelem leghatalmasabb eszköze, a nemzeti Aldozatkészség, — a szabadsághőseinket jellemző Férfias Hazafüls Elszántság, — és végül a harc szomorú eredményeként a hazája által megsiratott, de zászlaját a halálban is hiven őrző Haldokló hős alakját); azután a 13 vértanú arczkép-ermét, végül az ország és Arad szab. kir. város címerét mintázni, gipszbe önteni, érezbe öntetni, az érezbe öntött részeket összerakítani, ezeket s az alapzathoz tartozó anyagokat Arad város területére, a fölláttatási helyre elszállítani, itt fölláttatni, szóval az egész szoborművet minden részével együtt készen a helyszínén Arad város közönségének átadni.

A szerződés többi pontjaiból megismerkedünk a szobormű egyes részeivel, nagyságával és anyagával. A plasztikai részek: a Hungária, a négy mellékszóbor, a 13 arczkép-ermé és a két cimzer ugynevezett ágyúerzéből öntendő; a talapzat manthauzeni szürke gránitból faragandó, külső lapjain finoman csiszolva: az alapozás és falazat téglából készül. Az egész szobor, a földszintől a főszobor-alak siskája hegyéig, 37

láb, magáé a Hungária-főalaké a talapzat alsó szelétől két öl. A meglánczolt szabadságot, valamint a haldokló harcoss megsiratását ábrázoló csoportozat magassága 11 láb. A nemzeti áldozatkészséget és a férfi harckészséget ábrázoló alakok mindenike talpától a fej tetejéig 8, a két cimzer mindenike 2 és fél láb magas. Végre a vértanú arczkép-érmei két láb átmérőjűek.

A megkötött szerződésben részletesen elő van adva, minő sorrendben és mennyi idő alatt volt köteles Huszár elkészíteni az egyes részeket. 1888 évi szeptember hó végén az egész szobornak Aradon, a helyszínén fölláttatva kellett volna lennie.

Huszár Adolf váratlan halála keresztvonást tett e szerződésre. A művész nem fejezhető be tervét, melyen annyi szeretettel csüngött. A műemléknek csak főalakját, Hungária álló szobrának nagy agyag-mintáját készíthet el maga a művész, ezt sem teljesen.

A jeles művész halála volt az oka, hogy az emlékszóbor a kikötött időre el nem készült. E nélkül október 6-ikának negyvenedik évfordulója már helyén találta volna az emlékkövet.

Arad városának más művész után kellett néznie, a ki elég garanciát nyújtson arra nézve, hogy a művet nem kevesebb tehetséggel fogja elkészíteni, mint tervezve volt, sőt Huszár szépen fogalmazott mintájához és alakjaihoz a saját fölfogását is hozzá adva, a részletekben még sikerültebb kifejezésre juttatja azt az eszmét, melyet e szobormű kifejezendő vala.

A szoborbizottság válaszára már akkor is kiváló tehetség hírében álló művésznkre, Zala Györgyre esett, a ki az emlékművet Huszár Adolf alapeszméje és mintája szerint, de egyes részeiben a saját fölfogását követve, elkészíteni vállalkozott.

Zala ugyanazon szerződéssel vette át a mű elkészítését, melyet Huszár Arad városával kötött. A részletekben kikötve csak az vala, hogy az emlékművön Huszár Adolf Hungária-alakját alkalmazza. A mellékalakokon történendő netaláni változtatások megbirálására három tagu bizottság alakult, melynek Pulszky Ferencz, Perlaky Kálmán és Falk Miksa voltak tagjai.

Zala a szerződés megkötése után a Huszár által mintázott Hungária-alakot azonnal gipszbe öntette s 1885 október havában hozzá kezdett az *Ébredő szabadság* mintázásához, melylyel 1886 május végére készült el. Hogy a minta érezbeöntésénél kelljen külföldön eszközölni, vagy pedig itthon időt rabló kísérletezésnek vetni alá, a franciaia eredetű híres ércműöntő, *Turbain* egyik fiát Budapestre telepítette, s miután mintája a bírálók által helyesléssel fogadtatott, azt érezbe öntve közszemlére tette ki a képzőművészeti társaság 1887-iki kiállításán.

Az *Ébredő szabadság*-nál Zala megtartotta Huszár eszméjét, csupán kompozícióját tette másná. A ruházatot a Szabadság alakján kevesebb redővel klasszikusan egyszerűsítette, az alaknak kifejezőbb mozgást, a géniuszak fiatalabb testet, más mozgásu szárnyakat adott s a két alakot szabadabban igyekezett csoportosítani. Huszár mintáján a Géniusz ugyanis átölelve tartja a Szabadságot. Zalánál a Szabadság nő alakja, két kezén szettépett lánczokkal, arczán a kiállott szenvedésnek, de egyuttal a szöb jöve iránti lelkesedésnek kifejezésével, a föléje hajló Géniuszra tekint, ki szétörte bilincseit, kezébe adta a kardot s egyik kezével fölemelkedni segíti, másikkal pedig a lobogó szövétnelkkel elébe világít.

Zala e csoportozatát a belga kormány saját költségén állíttatta ki Brüsszelben a nemzetközi műemlék-kiállításra s ott is elismerésben részesült s hízeglyben nyilatkozott róla a kritika.

Zala ekkor pár óra tanulmányok végett Párisba utazott s onnan visszatérve, hozzá kezdett a *Harczkészség* és az *Aldozatkészség* mintázásához, a hol még inkább kimutatta, hogy nem

másolta szolgailag az eléje tett mintákat, hanem a szobormű nem csekély előnyére, saját erőteljes művészi egyéniségét is érvényesítette.

Huszár kis mintája a *Harczkészséget* egy öregebb pástorszerű alakban tünteti föl, a mint oroszlánbőrön ül s Herkules-buzogányt tart a kezében. Zala ebből ifju embert formált, nem valami hivatásszerű athléta izmaival, hanem duzzadó fiatal erővel, arczán az elszántság tekintetével. Fején sisak van, jobb kezével földre támasztott szeges buzogányt markol, míg balkeze, mintha türtöztetné, leszorítja a jobbat. Oroszlánbőrön ül, talpra szokni készen. Az oroszlánbőr leplezi a különben meztelen alakot.

Az *Aldozatkészség*-nél a művészi szempontok azt kívánták, hogy az eredeti minta alakja egészen megváltozzék. Huszár mintája ugyanis, — egy nő, a ki ékszerait a haza oltárára teszi — arra a félreértésre nyújthatott alkalmat, mintha a művész egy tolejtéve foglalkozó nőt kívánt volna ábrázolni. Zala a belső érzés kifejezésével kívánta lehetetlenné tenni e magyarázatot s azal, hogy a nőalak kezébe ékszer helyett diadémot adott, melyet ez, mint legrágább kincsét, fejeéről levéve szeretettel a haza oltárára helyez. Az oltárt egyszerű görög triposzszal fejezte ki, a nő ruházatát egyszerűsítette s fejét magyaros hajfonadékkal látta el.

A *Harczkészség* és *Aldozatkészség* alakjait 1887 július havában vette át a szoborbizottság szintén teljes megelégedéssel. A kész szoborművek közül a képzőművészeti társulat 1887-iki őszi tárlatán az *Ébredő szabadság*-ot és a *Harczkészség*-et állította ki Zala, s az utóbbiért kapta a Trefort által alapított arany érmet, melyet ekkor másodszer adtak ki. Első ízben Benzur Gyula nyerte.

De a mellékszóborok elkészülésénél kiderült, hogy e szoboralakok nem lesznek kellő összhangzatban a Hungáriával, mely nem ugyanazon művész munkája s a bírálók azon meggyőződésre jutottak, hogy a *Hungária* alakjának is újra kell mintáztatnia, a mire Zala a mű iránti kegyeletből teljesen díjtalanul vállalkozott.

Zala ekkor már a *Haldokló harcoss* csoportját vette volt munkába, melynek mintája elkészülvén, most már az öntődében van, hol az öntés után szükséges véset és csiszolást hajtják rajta végre. Ez is sokban eltér a Huszár mintájától. Huszárnál ugyanis a nő alak, lábával pajzsra, testével a haldokló hősré támaszkodva, egyik kezével a saját fejéhez kap, a másikat az ég felé tartja. Zala nő-alakja itt tekintetével az eget keresi, mintha annak igralmát kívánná lelesdeni, míg karjával a leroskadni készült emeli. Huszárát a harcoss elejtett kardja tőkjában van, itt a harcoss kezéből kiesett kard meztelenül hever lábainál s a harcoss zászlót tart szívéhez szorítva, rajta e jelmondattal: «Ha Isten velünk, ki ellenünk!»

Midőn e csoport is a bíráló bizottság jóváhagyásával talákozott, Zala hozzáfogott a főalaknak, a *Hungáriának* újra mintázásához 1888 október elején s elkészült vele ez év májusában. Itt a változtatást Huszár is szükségesnek tartotta, a mennyiben nagyon alakja nagyon is emlékeztetett Baviária, Ausztria, stb. alakjához, szóval oly alakhoz, melylyel az országokat konvencionális módon allegorice egyáltalán kifejezni szokás.

Zala Hungáriából oly szobrot kívánt alkotni, mely kifejezze magyar jellegét s nagyon érdekes, hogy e célja valósításában mily gondtal és alapos tanulmányokkal járt el. *Hungária* alakja nála magasán emeli föl tölgy- és babérszorot tartó jobb kezét, rezignált kifejezéssel lefelé tekintve s baljával egy kardra támaszkodva, és pedig Szent István azon kardjának kőutánzatára,

melyet Ipolyi Arnold «Magyar korona» című munkája valóban az első királyának mond. Fején Mátyás király híres fekete seregének siskája a nemzeti muzeumban örözt példány után. A siskát, Hungária fejedelmi méltóságának jelképeül, korona veszi körül, és pedig annak a mintájára készült korona, mely Szent Margit, IV. Béla király leányé volt s a Margitsziget romjai közül fölláttatván, szintén a nemzeti muzeumban látható. A sisak alól jobbról és balról egy-egy hajfonat csüng előre, testét sodrony pánczéling borítja, a minőt a harcossok viseltek, gazdagon himzett lovagruha van rajta, feloldalt fölvágvá s láttatva lábát is, mely szintén sodronypánczéling van borítva és lovagsarkantyut visel. Szent István kardjára támaszkodó balkarjáról csüng a Mátyás királynak tulajdonított pajzs, melynek eredetije Párisban, utánzata pedig a nemzeti muzeumban van, e gót betűs filirattal: «Alma dei Genitrix Maria interpella pro rege Matthia.» Jobb vállán párduezbőr csüng alá, Árpádra emlékeztető.

A talapzatot, melyen a Hungária szobra áll, Huszár terve szerint a tizenhárom tábornok éremarczképe díszíti. Ezt Zala is ép így fogadta el. Csak hogy míg Huszárnál az arczképek négy-szög keretben s a talapzatba bemélyedő lapos reliefeknek voltak tervezve, Zala abból a szempontból, hogy az arczkép-sorozat az architektúra követelményeivel összeütközésbe ne jusson s mint gyöngyör koszoruzza a talapzatot, az arczképek hátterének köralakot adott, magokat az arczképeket pedig nem lapos, hanem erősen kidomborodó haut-relief modorban dolgozta ki. A tábornokok fönnmaradt arczképei szolgáltak mintául a medaillonok elkészítésénél s hűség és jellemző kifejezés tekintetében valóban elismerésre méltók.

A talapzatot magán szintén annyiból változtatott Zala, a mennyiben az eredetileg tervezett három alsó lépcső helyett csak két, de szélesebb nagy lépcsőt alkalmazott s a mennyivel a lépcsőzet ez által alacsonyabbá vált, annyival tette a Hungária szobrát tartó talapzatot magasabbá. Ez által több ezél lőn elérve. Egy az, hogy a szobornak, hogy ugy mondjuk, törzse, a talapzat magasabbá vált s az egész emlékmű magasabbnak tűnik föl: aztán az, hogy az egész emlékmű megjelenése sokat veszített korábbi nehézségből, mintegy szabadabbá s a nagy térhez, melynek közepén állani fog, arányosabbá vált. A párkányzat is gazdagabb tagozást nyert, mi által körvonalaiiban — silhouettejében — erőteljesebb lett. A talapok négy sarkán elhelyezkedő allegorikus szoborosopok nagyobb tért nyertek, úgy, hogy most már egy egész láb-bal kijebb ülnek, mint a Huszár mintázatán.

Ez kétségtelenül nagyon emeli a szobor emlékszerűségét s különösen az allegorikus csoportok tágabb elhelyezése jelentékenyen csökkenti a nagy aránytalanságot, mely egy szűkebb körvonalokra szorított szobormű s a sokkal nagyobb méretű monumentumot is megbiró tágas tér kiterjedése között nagyon is szembe szökött volna.

Általában a legkisebb részletek változtatásánál is az emlékmű összhangját tartotta szembe előtt a művész s a legkisebb linearis módosítás is úgy történt, hogy minden alakot együtt figyelembe vett, azoknak egy egymáshoz, mint az egészhez való helyes arányát tartotta szabálynak, a mi által elérte azt, hogy az allegorikus csoportok olyképen övezik a Hungáriát tartó talapot, mint egy koszoru.

A talapzatot *Andretti* Anselm budapesti kőfaragó-mester készítette finoman csiszolt mauchauseni gránitból s ez már teljesen készen föl is van állítva az aradi Szabadság-téren, csak az alakok hiányzanak róla.

Az allegorikus csoportozatokból is teljesen

kész három, a negyedik pedig, a «Haldokló harcoss», mint említettük, szintén már érezbe öntve az öntődében az utolsó csiszolás munkájában van. Csak a Hungária érezbeöntése van még hátra, de ez is rövid idő kérdése csak. A mint ez is kikerül a csiszolás alól, mind e szoborreszek le fognak szállítatni Aradra s ott fölláttatván, a jövő 1890. év október 6-ikát már a szobormű leleplezésével ünnepelheti meg Arad városa, — mely ez alkalomra a Hungária-szóbor alakjával emlékműket veret, — s Arad városával együtt az egész magyar nemzet, mely a míg ez emlék fölláttatásával egyfelől a köteles hála követelményének tesz eleget, másfelől egy oly művészi szoborművel lesz gazdagabb, melyre méltán lehet büszke.

KERESZT A SZIKLÁN.*

(A diósgyőri hámorok közt.)

Szűk völgyben alant zűg bérci patak,
Rajta szünetlen zűg a malom;
Oldalt meredek kőszikla-falak,
Fenn kis fakeszert a sziklafalon.

Vén gazdag molnár özvegye szép,
Szép volt, de kaczer, de kevely.
Jó módu, sőt úr is, kérte kezét —
De tartja magát s még többre remél.

Csinos ifju legény a malomban,
Urnőjét szinte szerette,
Mindannyia közt tán ő legjobban,
De az asszony csak hitegette.

Mint macska szokott, egeret ha fogott,
Hogy el-elerszti s elkapja megént:
Jó szót ha adott, kikaczagta legott,
Halálra gyötörte szegényt.

Egész heten át hajszolja magát,
Dolgozva nap-éjt a malomban.
Nincs álma, sem éte, se hall, se lát,
Eszében a szép asszony van.

Szól a harang vasárnap reggel;
Temploba siet a hámosi nép.
Molnárlegény nem a többiekkel,
De a kis kamrába belép.

«Ma el kell dölnie végzetemnek,
Ma végre tudni akarom:
Szeretsz-e a hogy én szeretlek,
Elfogadod-e szívem?, karom?»

Mely lábádnál hever — e szívet,
Mely malmod' vezérli — e kart?
Tied mind kettő, örökre híved —
Tied életem is, csak akard!»

Asszonynak a vér tódul szívére,
Kétszerte megint arczába ront.
Gúnyos hahotába fakad ki végre:
«Cselédből uram te! — Bolond!»

Megszédül az ifju, tántorgva kimegy,
Mint nyíllal a sebben a vad;
Előtte a rét, a sírú, a hegy,
A szikla — csak arra szalad.

Fönn már a tetőn, hol fal-egyenest
Égnek mered a meredek,
Áll a fiu — gondol rettenetést,
S mond: «Meghalok érte, a kit szeretek!»

Megbánja talán s ejt egy könyvet értem,
Ít verbe ha — fagyva ha lát!
— Egy perczig imádkozik ott még térdén
S a mélybe ledobja magát.

— Asszonya állata oda keresztet,
Bűnbánata néma jélet.

De magához egy lelket sem eresztett,
Míg egy napon aztán halva lelék.

Szász KÁROLY.

* A «Budapesti Szemle» legújabb füzetéből.

SZÁZ ÉV ELŐTT.

— Emlékezések a francia forradalomra. —

XIII. A jakobinus-programm.

A függöny legördült XVI. Lajos véres holtteste felett; a forradalom nagy drámájának immár második felvonása ért véget. De a nemzis boszuló keze is már látni engedi fenyegetésre emelt ökleit, a polgárháboru felszabadult fúriái egymástfalják fel. «Gyanusitni, hogy ne gyanusítsunk, sujtani, hogy ne sujtassunk» — ez most már az önfenntartás kétségbeesett küzdelmének szomorú jelszava. Az a szerencsés, a ki előbb ölhet; a politikai lelkiismeret kiálszik, mint egy végsőt lobbanó gyertya fénye s a sötétben csak az árulás gyilkai villannak mindenfelől áldozatra lesve.

«Az alkotmányos küzdelmek nagy alakjai hol vannak? Franciaország jobbik fele börtönökben senyved; törpe epigonok mozognak a színen; *Collot d'Herbois* egy kicsapott színész, *Chabot* egy kivétközt kapuczinus, *Fabre d'Églantine*, *Robespierre* irodalmi Mentora is vidéki szünpadokon töltötte élete nagy részét. És így tovább a hegypárt legelőretolabb szereplői. A párisi nemzetőrség parancsnoka, *Henriot* pedig mulatságos báb, a kinek szavajárása: «Készítsünk utalványokat mindazokra a kiclnél pénzt sejtünk. Azután menjünk el a gazdagokhoz, egyikünkben az utalványt, másikban pisztolyt. Mondjuk nekik: fizessétek ki ezt! Ha nem fizetnek, lesz szerencsénk a torkukat elmeszni.» Vagy pedig: «Menjünk el minden házba, kutasunk fel mindent s a kiclnél hírlapokat, vagy más arisztokratikus iratokat találunk: lesz szerencsénk torkát meszni.»

A józanul és becsületesen gondolkozók utolsó kis, de elszánt csoportja, a girondisták, nem mentették meg a királyt, de magatartásukkal elvesztették önmagukat. *Kersaint* letette mandátumát mindjárt XVI. Lajos kivégzése után, kijelentve, hogy gyilkosokkal nem akar tanácskozni, a többivel szemben *Robespierre* nemsokára megkezdte a proskripcio rendszerét, mely rövid időn mindannyiokat a vérdapra juttatta.

XVI. Lajos kivégzése természetesen teljes szakitást vont maga után az európai hatalmakkal is. Azelőtt Franciaországnak csak három kül-ellenesége volt: Piemont, Ausztria és Poroszország. Most Anglián kívül Holland és Spanyolország is fegyverkezett Franciaország ellen, s létrejött az első koalíció, melynek egyesült had-erő fölébb elárasztással fenyegették a köztársaság határait.

Mindezek, és a bizonytalan helyzet által okozott üzletpangás, mely rohamosan csökkentette a papirpénz értékét, előkészítették és siettettek az inség terjedését s az élelmiszerek árának ropant felszökkenését. Nem csak a kenyér ára szökött fel rohamosan, a cukor, kávé, szappan, gyertya és más fogyasztási cikkek is előbbi árak kétszeresére emelkedtek, s a mosónők panasza járultak a konvenzhez, hogy 30 sout kénytelenek fizetni a szappanért, melynek ára előbb 14 sou volt. Követelték, hogy mindennek árát felenyire szállítsák le, majd pedig fizetni sem akartak s elhordták az árakat pénz nélkül, s nem egy helyet vetemedtek egyenesen fosztogatásra.

A hegypárt nem állotta az arisztokratákat és girondistákat gyanusítani a fosztogatásokra való felbujtással s erősítették, hogy magasrangú hölgyeket, hajporos gavallérokat s uri cselédeket láttak izgatni és pénz otaszni ki a zavargók között. Viszont a girondisták vádolták a hatóságot a zavargásokkal szemben tanusított erélytelenséggel, s követelték *Marat* vád alá helyezését, mint a ki lapjában egyenesen felhívta a népet a garázdálkodásra s a konvent el is rendelte a «Nép barátja» törvény elé állítását.

Ily surlódások még jobban növelték a két párt elkeseredését egymás ellen. Már nyíltan fenyegették egymást, és fegyver nélkül mutatkozni sem mertek utczán és gyűlésteremben; rebesgették egy új szeptember 2-ika előkészítését, hogy megszabadítsák a nemzet képviselét a rajta emésztő «fekélyektől»; a pártklubokban a legszenvédeyesebb hangon követelték a girondisták megrendszabályozását, s ezek magokra hagyatva, minden pillanatban várhatták fejük fölött a népharag hullámait összecsapását, mely végkép elmerítettő volt hajójukat.

Új vereség híre a határról sietette a vihar kitorését. Márczius 8-án a konvent új csapatéro-

AZ ARADI VÉRTANUK EMLÉKSZOBRA. — HUSZÁR ADOLF KIS MINTÁJA.

HARCZÉKSÉG. RÉSZLET AZ ARADI VÉRTANUK EMLÉKSZOBRÁRÓL. Zala Györgytől.

sítések elküldését határozta el Dumouriezhez; harmincezer párisi készült utra az éjszaki hadsereghez. De megint az történt, a mi szept. 2-án; a háboruba indulók remegtek a hátra-hagyott családtagjaik életéért, nem akarták őket az árulók boszujának zsákmányul hagyni s előbb biztosítékokat kívántak az összeesküvők és ellenforradalmároknak sakkban tartására. Rendkívüli törvényszék felállítását tartották erre a legzseléreztebb módra, s a hegypart minden erejéből támogatta az óhaj, mely új és hathatós eszközt volt szolgáltatandó kezei közé véres teret kivitelére.

De a girondisták ellenszögelték a forradalmi törvényszékek felállításának. Vergniaud nemes pathosozsal kiáltott fel: «Inkább meghalunk, semhogy egy ily velencei inkvizíció felállításába beleegyezzünk!» «Akarjuk!» «Nem akarjuk!» — hangzott minden oldalról, s végre Danton is szót kér, hogy indokolja a kivételes rendszabályok alkalmazásának szükségét.

Danton szavai után az ülést egy órára felfüggesztették. Reggeli hét óra volt és vasárnap. A jakobinusok klubjában *Bentabolé* tett jelentést az ülésben történekről, s egyértelműleg megállapodtak abban, hogy a hűlen képviselőket kizárását követeljük a konventből. Nemsokára részeg újonckor is körülveszik a jakobinusok klubját pisztolyokkal, karddal fegyverkezve, s behatolva a terembe, új tápot adnak a felgyújtott szendélyeknek. *Collet-d'Herbois* odakiált nekik: «Ne féljétek, megmentjük a szabadságot az armánykodók dacára is!» *Desfieux* indítványozza, hogy le kell tartóztatni a girondistákat s más képviselőket választatni helyettük a néppel. Egy katonai egyenruhába öltözött férfi pedig boszura ingerli a tömeget ellenük: «Mi az a sérthetetlen?» — mondja. — «Lábammal tipom szét.»

Ezalatt a girondisták *Pétion*-nál gyűlnek össze és nyugodtan várják a történendőket. *Louvet*-t neje értesíti a fenyegető veszélyről, ki a jakobinusok klubja melletti lakásából mindent megfigyelt. Maga *Louvet* pedig rendes szokása szerint felfegyverkezve házról házra szalad értesíteni barátait. Csak *Pétion* nem sikerül kihozni flegmájából, ki föltekintve az esővel fenyegető felhős égre, nyugodtan jegyzi meg: «Ma nem lesz semmi!»

És nem is lett semmi egyelőre; de a girondisták elleni merénylet, mely főleg *Robespierre* által volt kovácsova azok ellen, kik annak idején vád alá helyezését szöke háztól házra szalad értesíteni barátait. Csak *Pétion* nem sikerül kihozni flegmájából, ki föltekintve az esővel fenyegető felhős égre, nyugodtan jegyzi meg: «Ma nem lesz semmi!»

És nem is lett semmi egyelőre; de a girondisták elleni merénylet, mely főleg *Robespierre* által volt kovácsova azok ellen, kik annak idején vád alá helyezését szöke háztól házra szalad értesíteni barátait. Csak *Pétion* nem sikerül kihozni flegmájából, ki föltekintve az esővel fenyegető felhős égre, nyugodtan jegyzi meg: «Ma nem lesz semmi!»

Berryer de Saint Prix «La justice revolutionnaire» (Paris 1861) című munkájának czimlapja egykorú metszet után mutatja be a jogszolgáltatás történetében páratlanul álló s március 10-dikéről (1793) nevezett eme rendkívüli büntető törvényszék, vagy mint később nevezték: forradalmi törvényszék üléstermét. A képen, szemben a nézővel, a fal mellett *Socrates*, *Lepelletier* és *Marat* mellőzöbrait látjuk; egy emelvényen közből az elnök asztalát, balra a bírákét, jobbra a közvádlóét, s az elnök előtt, kissé lejjebb a jegyzőét. Balra az asztaloktól lépcsőzet látszik, néhány fogházórral, a legmagasabb fokon egy karszék, alatta hosszú asztal a védők számára, jobbfelől a másik oldalon két asztal egymás mögött az esküdtek számára. A bírák és a közvádló fekete ruhát viselnek, IV. Henrik szabásu kalappal, háromszínű kokárdával és fekete tollakkal, nyakukon és mellükön háromszínű szalag, mely érem függ. A jelenet *Corday Sarollát* vagy *Roland* asszonyt ábrázolja a törvényszék előtt.

Ez volt az a híres törvényszék, melynek működéséhez annyi vér és átok tapad. Őt bíróból állott, egy a konvent által kinevezett közvádlóból s tíz esküdtt és négy püteskötőből, kik napjára, ép mint a képviselők, 18 frankot kaptak s fennhangon és nyilvánosan adták szavazatukat. «Ebben — mondja *Louis Blanc* — benne volt a rémuralom egész rendszere.» Felfolyamodásnak nem volt helye; ellenben később *Robespierre* keresztülvitette a forradalmi igazságszolgáltatás örök gyulázatára, hogy ha egy pár három napig tartott, az elnök köteles legyen megkérdezni az esküdteket, hogy megalkották-e már véleményüket, mely esetben azonnal meghozták az ítéletet.

Ugyanez időtáj *Marat* eszméjére még egy új gyupontot alkottak a forradalmi törekvéseknek, az úgynevezett *közjóléti biztmányt*, honnan ezentúl a legfelforgatóbb tervek kerültek ki, s mely a szekeciók vagy politikai népkörök befolyását emelve tulsulyra a konvent el szemben, a köztársaság minden municipális hatóságával közvetlen érintkezésben állott.

De míg ezek Párisban így történtek, s *Bazire* indítványára ünnepélyesen kimondják, hogy Franciaország a béke létrejöttéig állandó forradalmi állapotban van; míg *Chaumette* ügyész és *Billaud de Varennes* egy forradalmi hadserreg felállítására mellett buzgólkodnak, mely egy guillotine kíséretében támogassa a forradalmi biztosságokat, *Merlin de Douai* pedig a gyanus egyének letartóztatására terjeszt be törvényjavaslatot: addig a vidék hangulata nagy változáson megy keresztül. Mindenfelől zúg az elégedetlenség moraja a jakobinus-uralom ellen, itt-ott már már nyíltan kitzik a felkelés zászlaját; a Vendée forrong, Rennes és Nantes a papság mellett tüntet, Orleans nyílt lázadásban, Lyon városa két pártra oszlik; egyik, *Marat* méltó mása, *Chalier* vezetésére alatt forradalmi törvényszéket kér Lyonnak és a köztéren sétáltatja meg a Párisból hozott guillotine-t, a másik pedig kész fegyveresen szegülni ellen a vértörvényszék felállításának. Marseille is csak azt várja, hogy beváltás a girondistákkal szemben tett fenyegetéseket s el van határozva a konvent ellen foglalni állást, míg Toulonban győz a királypárti titkos ügynökök fordorkodása s a város megadja magát az angoloknak.

És a gyilkolás, az öldöklés véres munkája vígan foly e közben: müködik a puska, a guillotine. Hivatalosan a forradalmi biztosság 1682 gyilkosságot vall be öt hó alatt, de *Robespierre* egy bizalmas titokban 6000-re teszi azok számát. Kovácsokat ítélik halálra, mert a lyoni felkelő lovasság lovait megpatkolták, tüzoltókat, a miért a köztársasági bombák által gyújtott tüzet eloltották. Szinte vaktában öldöznek fel a kit elől és hátul találnak. Toulonban a lakosság ezrei menekülnek az angol hajókra, a hátramaradtakat a falhoz állítva lövették agyon *Fréron* napról-napra. Azután a guillotine veszi át a szerepet, s három hó alatt 1800 egyént expedálja a másvilágra, köztük 11 ifjú nőt egy köztársasági ünnep méltó megüesül. Egy 94 éves aggot karszéken visznek a vesztőhelyre s 28 ezer lakosból a népesség nemsokára 6—7-re esik alá.

Mindez nem elég, a két városnak végkép el kell tűnnie a föld színéről. Toulon lerombolására 12 ezer kömvést fogadnak, Lyonnban pedig 15 ezer végzi ugyanezt. A forradalmi biztosság, Couthon, négy hazafi vállán emelve járja be a város házait s kezében egy kis aranyozott kalapácsal kopogtatja meg a lerombolandó házak falait e szavakkal: «A törvény nevében lerombolásra ítélek!» Hat hónap alatt a köztársaság 15 milliót költ el, hogy elpusztítson 3—4 milliót érv nemzeti vagyon. Azután a Lyon nevét kitörlik Franciaország városai sorából, a megmaradt házak csoportja *Ville Affranchie* nevet nyer, ép úgy mint Toulon Port la Montagnera váltja nevét s Lyon romjai fölébe egy oszlop emelését határozzák el e felirattal: «*Lyon háborut izent a szabadságnak. Lyon nincs többé!*»

De azért ne higgyük, mintha csak a rombolás démona vezetné *Robespierre* és pártja kezét. Alkotnak és építenek is ők, és nehéz megmondani, vajjon pusztításuk vagy pedig alkotásuk által ártanak-e többet? A forradalom törvényhozása minden téren a leglazasabb tevékenységet fejti ki, mintha arról volna szó, hogy az állam és társadalom minden hagyományait a legrövidebb idő alatt kiirtás. Új vallást, új erkölcesant állítanak a régiek helyébe s egész radikális alapokra készülnék fektetni az állami igazgatás minden ágát, a nemzet összes szellemi és erkölcsi életét.

Próbáljuk némileg magunk elé állítani az akkori francia társadalmat, a mint azt a jakobinus állambölcselet újraszervezni megkísérelte. Első czél volt a földbírtok lehető szétárbolása. E végből eltörlik a végrendekezési jogot, minden örökös egyenlő részben osztozik az örökségben, s a törvénytelen gyermekek is a törvényekkel egyenlő jogon. Azután megteremtik a progresszív adót, s megállapítják a jövedelemben a szükségset és a feleslegset; a szükségset fejnént ezer frankra teszik, a szerint pedig a mint

a felesleg többé-kevésbé nagy, elveszik negyedikét, harmadát, felét, 9000 frankon túl pedig az egészet. Legszorosabb tápszükségein túl a legtehetősebb család sem tarthat meg 4500 frank évi jövedelemnél többet. Ugyanily szellemben korlátozzák az élők közti ajándékozást is az új polgári törvénykönyv tervezetében s hogy senki se rejthesse el kincseit, elrendelik, hogy minden ezüst vagy aranyemű, ékszer és pénz, melyet a földben, barlangokban, pincekbékben, falban, a padozat alatt vagy kürtőkben és más titkos helyeken találnak, a köztársaságot illeti a följelentő számára utalványokban fizetendő huszad-résznyi jutalom mellett.

Nincs többé koldus, nincs kórház vagy alamizna. Az összeesküvők javai arra valók, hogy belőlök a szűkölködők kárpótoltsanak. Nyugodt lélekkel nyulhat hozzá a szegény, mert az nem alamizna, hanem «kárpótlás» — azért nevezik így, hogy kíméljék büszkeségét. Nincsenek cseledek sem. «A ki egy polgár számára dolgozik, az családijához tartozik és vele eszik.» És hogy az egyenlőség tökéletes legyen ur és cseléd, szülők és gyermekek közt, elfogadják *Bazire* indítványát, hogy minden francia polgár egymást tegezni tartozik.

Különösen a gazdasági reakció nyilvánult a legrettenetesebb alakban. A jakobinusok felfogása szerint a földművelés és a kereskedelem lényegesen forradalom-ellenesek; ezért minden termelési czikkre kimondják a kisajátítás jogát. Közraktárakat állítanak fel, melyekbe a földművelők, gazdák és gyárosok rögtön fizetendő mérekektől áron kötelesek legyenek beadni mindenemű termeléseik feleslegét; a nemzet aztán e cikkeket 6 százaléknyi provizó mellett osztja szét a nagyban elarusítók közt, míg ez ismét 8 százalékkal haszonnal, a kicsinyben elarusító pedig 12 százalékkal ad túl rajtok, szóval a földműves, az iparos és kereskedő egyaránt az állam fizetett ügynökeivé lesznek. Halálbüntetés sújtja azt, a ki nem szállítja gabonáját minden héten piacra. Halálbüntetés a kereskedőt, ki boltját nem tartja nyitva s tartalmát ki nem fűgeszti. Halálbüntetés a magánzó, ki több kenyeret tart magánál, mint a mennyi életfenntartásához szükséges.

Menjünk át most a családélet terére. A jakobinus program a házasságot egyszerű szerződésnek tekinti, mely minél jobban kedvez a szabad szerelemnek, s bármelyik fél kívánatára feloldható egy havi próbaidő után, s hat hónapig úgy és asztaltól való elválás után haladéktanul véglegesen is kimondható az elválás. De ez még semmi, hanem a jakobinus házasságjog a férj tekintélyét is megsemmisíti s teljesen egyenlő jogokat ad a két házassáfnak a közös vagyonhoz. Eltörli az apai hatóságot, s nem ad többé jogot az apának gyermekei nevelésének vezetésére, ez az állam gondja lesz ezentúl. Az ilyen teoriák hamar megteremtették gyümölcseiket. 1793 szeptemberétől számított 27 hónap alatt a törvényszékek 5994 házasságot bontottak fel, s még pár évvel utóbb az elválások meghaladták a házasságok számát. Az elhagyott gyermekek száma tíz év alatt 23,000-ról 63,000-re emelkedett, s nem volt ritka eset, hogy 13—14 éves gyermekek oly magaviseletet tanúsítottak, mely más időkben egy husz éves ifjút is megbortrákkozottatott volna. A gyermekek télenül növekedtek, hozzászoktak a lopáshoz, a mosdatlan beszedéshez, s szülöiket bántalmázták. A forradalmi erkölcesök jellemzésére csak egy angol írónő tanúságát hozzuk fel, ki három évet töltött Franciaországban 1802-16 1805-ig, s élményeit leírta. «Hisi-e önasszonyom — így szól hozzá egy nimesi kertész — hogy a forradalom idejében nem mertük megpirongatni gyermekeinket hibáikért? Az úgynevezett «hazafiak»-nak az volt az elve, hogy a gyermekeket soha sem szabad börtetni. Ez aztán őket oly elhizakodottakká tette, hogy ha a szülők valamelyike megszidta gyermekét, ez azzal felelt vissza, hogy lánson a maga dolga után. «Szabadok vagyunk, tette hozzá, és egyenlők mindnyájan; nincs más apánk, anyánk, mint a köztársaság; ha nem tetszik, eredi, keress magadnak jobb helyet!»

Mint a hogy a nevelés Rousseau «Emil»-jének szellemében lön vezetve, egy vallásos hitet is bizonyos hivatalos vallással válték helyettesíthetni, mely a Rousseau-féle theosophia eszményét testesítette meg, de a mely mindezek fölött *társadalmi vallás volt*, olyan, a mely nélkül, — mint Rousseau mondja — «nem lehet az ember jó polgár.» Az istenség hite, a jóv

élet, a törvények és a társadalmi szerződés szentsége — ezek voltak összes dogmái. De ezt a bölcselmi vallást erővel bele akarták oltani a polgárok szívébe, s azért törvényt hoztak, hogy «a francia nép ismerje el a legfelsőbb lény létezését és a lélek halhatatlanságát.» Megvoltak e vallásnak is ünnepei, megvoltak a maga szentjei, például *Chalier* vagy *Marat*, mely utóbbról azt mondja *Grégoire* emlékirataiban, hogy voltak iskolák, hol neve emlitésére keresztet vetettek.

A régi keresztény naptárt összes szentjeivel érvényen kívül helyezte a jakobinus aera s új időszámítást kezdett meg a köztársaság kezdetétől, 1792. szept. 22-étől számítva. Ez időszámításnak alapja az évnek tizedes rendszer szerint való felosztása, míg a hónapok időjárás jellegök szerint (*Germinal*, *Floreal*, *Prairial* a tavaszra, *Messidor*, *Fructidor*, *Thermidor* a nyárra, *Vendémiaire*, *Frimaire*, *Brumaire* az őszre, és *Nivose*, *Pluiose*, *Ventose* a télre), a napok pedig (primidi, duodi, tridi, quartidi stb.) a mindennapi élet tárgyairól vették elnevezésüket, a szentek neve helyett.

A hetet a decade, a vasárnapot a decadi helyettesítette, s minden ötödnap egy háziállat, minden decade egy gazdasági eszköz jegye alatt állott. Négy év tett ki egy Franciade-ot. Minden decadi valamely nagy eszme, erkölcsi igazság vagy érvényes ünnepelés volt szentelve, minők a Természet, Szabadság, Egyenlőség, Nép, Dícsőség, Honszeretet stb. Ezeket kívül a forradalom nagy napjai is kellő ünneplésben részesültek, így a Bastille bevétel, a trónvesztés, a zsarnok bűnhődése, a girondisták kiűzése.

Minde közelebbi megjelölések bármily esetenek látszanak is, föltétlenül szükségesek voltak, mert különben ily meghatározásokból: «a második év harmadik hónapja második decadejának ötödik napja» — végnélküli zavarok támadhattak volna.

De voltaképp az egész új naptárrendszer, mely nek indítványozója *Romme* volt, a vasárnap kiküszöbölésére volt számítva.

Ebhez képest aztán nem is engedték meg, hogy a keresztények a régi vasárnapot ünnepelek, sőt gyanus szemmel néztek azt is, a ki e napon gondosabban kiöltözött. Falusi lakosokat, kik a vásár rendes napjain cikkeiket piacra hozták a városba, kíméletlenül visszazudta a hatóság és élelmi cikkeik lefoglalásával fenyegette, ha a decade kijelölt napján nem jönnek, főleg ha ez a nap éppen vasárnapra esett.

A forradalmi naptár absztraktabb elnevezései és ünnepei még némi magyarázatokat találnak abban, hogy bizonyos hallgatag «erkölcsi tanfolyamot» akartak ezekben a nép számára adni. S e példát később az utcák elnevezésében is utánozni akarta egy szónok, ki indítványában ajánlta, hogy a Palais Nationalt nevezzék el a «Köztársaság központjának», a Notre Dame tét «Köztársasági humanizmus terének», a Hallet «Köztársasági takarékoság-terének», s a mellette fekvő utcáknak a Mértékletesség, Józsanság, Okosság stb. utcáinak. De már a mi az egyes napok elnevezéseit illetve, ezek nem kerülhettek ki a neveltségességet ily nevekkel, mint: Sáfrány, Krumpli, Lud, Sertes, Torma, Paradicsom, Káposzta, Bürok, Petrezselyem, Tök, Putony, Létra stb. a szentek addigi nevei helyett. Pedig voltak fanatikusok, p. o. *Millhaud* képviselő, ki a Kömény, és *Peyron* tábornok, ki a Myrtus nevet tényleg fel is vette. De a nagyobb rész nem ment el addig, s inkább változtatta át nevét akkép, mint *Leroi* Törvényre, s *Leroy* Augustus-tizedikére s mások Brutusra, Anaxagorasra, Franciadera. Végre az újvi üdvözléseket és ajándék kicseréléseket is, mint léha szokásokat, egyhangulag törlendőnek véleményezték.

És most lássuk meg a közoktatásügy reformját a jakobinus kulturpolitikuskok kezében. 1793 jul. 13-án olvasta fel a konventben *Robespierre* *Lepelletier* Saint-Fargeau tervezetét, mely lényeges pontjaiban ezeket állapítja meg. Minden gyermek, különbség és kivétel nélkül, a fiúk 5-től 12 évesig, a lányok 5-től 11-ig, közösen iskoláztatnak az állam költségén, ugyanazon ruházatot, ételmelet, ellátást és oktatást kapják a 4—600 tanítványt magokba foglaló internatukokban, s pedig a legszigorubb elvek szerint. Fekhelyük kemény, élelmük szerény, de egészséges, ruházatok kenyelmes, de durva, Cselédet nem kapnak, a gyermekek magok szolgálják ki magokat. A nap foglalatosságai közt a kézimunka legyen főszűlvektve: a lányok varni,

COUTHON KIJELÖLI A LEROMBOLANDÓ HÁZAKAT LYON UTCÁIN.

kötni, mosni tanulnak, a fiúk pásztorkodást, földművelést, kézműipart.*

Még jobban részletezte e nevelés feladatát *Saint-Just*. A gyermekek 5-től 16 évig a haza számára nevedeknek, öltöztük minden évszakban vászon. Nyolc órát alusznak számlaszákon s közösen táplálkoznak gyümölcsessel, főzelékkel, tejen, kenyéren és vízen. Husz 16 évük előtt nem izlelnek. Tízétől tizenhat évig nevelésük katonai és gazdasági. Hatvananként alkotnak egy-egy századot; hat század képez egy zászlóaljat. Ezek minden évben összegyűlnek egy bizonyos helyen s táborozással, katonai gyakorlatokkal képezik ki magokat, aratás idejében pedig szőszotatnak a gazdák közt.

Tizenhat éves korukat elérve, mesterségre mennek valamely mesteremberhez, gyároshoz stb., ki czimzetes oktatójuk lesz, s kinél kötelesek megmaradni 21 éves korukig, polgárjogaiktól egész életükre való megfosztás terhe alatt. Tizenhat éves korukig ugyanazon ruházattal maradnak; azután 21 éves korukig munkásruhát viselnek s 21-től 26-ig katonaruhát, ha csak nem hivatalnokok.

Hogy e kemény rendszabályok nem maradtak meg csupán az elméletnél, azt megtudjuk *Lavalette* asszony emlékirataiból, ki előadja, mikép kényszerítették minden hónapban részt venni a hazafias ünnepeleken. «Társnőim — mondja — nagyon rosszul bántak velem; egy emigráns leánya, egy marquis s egy fogoly anya leánya nem osztozhatott velök a szerencsében». Hibázatták, hogy nem adták tanoncszágára. *Beauharnais* Hortense anyja varrónőjénél volt tanoncz, Jenő pedig egy *Faubourg St. Germain*-beli asztalosnál.

Az egyenlőség mániájának jellemzésére még csak két adatot hozunk fel. A közjóléti biztmány a II. év február 25-én *Dávid* képviselőt, a híres festőt felhívta, hogy adjon véleményt a nemzeti viselet javításának és a köztársasági erkölcesközhöz való idomításának módjairól. Egy-szersmind elhatározta, hogy a polgári egyenruházat mintáját 20,000, a katonai, bírói és törvényhozői egyenruházat mintáit pedig 6000 példányban adja ki szinezetti metszeten. A pékek meg rendezetet kaptak, hogy csak egyféle kenyeret süssenek, barnát, melynek «egyenlőség kenyere» legyen a neve s minden vásárló egy-más mögött állva várja sorát. Ünneppapokon mindenki távozék hazulról s családijával és szomszédjaival az utcán ebédeljen.

EGYVELEG

A müncheniek sörfogyasztására vonatkozólag egy túrelmes német kizsanította, hogy ha a földgömbön az éjszaki sarktól a déli sarkig sörös kancsókat helyeznének el egymás mellett, az a hosszú sor kancsó meg nem foglalhatná magában azt a sört, a mit München város dérk polgárai egyetlen év

* Fölmérték az az eszme is, hogy az anyák gyermekeiket 6 éves korukig legyenek kötelesek szoptatni.

alatt elfogyasztanak. Mivel ugyanis a müncheniek egy év alatt 201,297,600 liter sört fogyasztanak el, ugyanannyi sörös kancsó kellene egymás mellé állítani s ez, egy kancsót 10^{1/2} centiméter átmérőjűnek véve, 21,136 kilométert tenne ki, a föld hossza pedig csak 20,002 kilométer. Münchenben egy 4^{1/2} lényre — a csecsemőket is ide számítva — évenként 492 liter sör jut, melynek értéke fejenként 123 márká s egész évben 32.3 millió. A müncheniek tehát ezt a dícsőséget jól megfizetik. De túl is tesznek minden más városon. Bécsben 296, Londonban 250, Berlinben 240, Párisban már csak 20 liter sör jut évenként egy lakosra.

* Az utcák kövezését is felhasználták Párisban a legutóbbi képviselőválasztások által hirdetésre, mivel a falakon már nem volt elegendő hely. A betüket oly ügyesen nyomták be a kövekbe, hogy a hatóságok nagy gondot fog adni a kövezet tisztítására.

* Villamos öldösés. A női divat hóbertója végett a francia tengerpartokon mesterségesen öldösik a fecskeket. Oly helyeken ugyanis, a hol a fecsék vándorlásuk közben a tengerparton megpihenni akarnak, a sziklákon hosszú vasdrótyokat erősítenek meg s a mint a fecsék ezen letelepednek, villamárak által agyon ütök őket. Ha ez az embertelen tömeges gyilkolás még pár évig tart, a fecsék Franciaországban a földművelés nagy kártára igen ritkák lesznek.

* Mosogató gépet talált fel egy leleményes indiai (amerikai) gazdaszany. A géppel két percz alatt 5—20 tucztat tisztán lehet megmosni, töröltetni s szárítani a gép nagysága szerint.

* Mesterséges gyémántot már több ízben sikerült előállítani, de a költségek oly nagyok voltak, hogy a találmányok gyakorlati haszon nélkül maradtak. *Person*, angol orvos új találmánya e tekintetben is figyelemre méltó. Graphitszénből készült tiszta palczákat benzín, parafin, szirup és szénkéneg keverékével bevonna tesz koksz, méz és össze-tört quareza. A szénpalczák két végét dynamogéppel izzásba hozza s csakhamar apró jeccezek képződnek, melyek nemcsak külsőleg hasonlítanak a gyémánthoz, de a gyémánt-csiszlásra is alkalmasak.

* Rengeteg hangyavándorlást észleltek közlebb Oroszországban a *Perubazewsky* erdőben. A hangyák délről éjszaka felé csodálatosan rendben haladtak fel arsin szélességben, 53 arsin hosszúságban. Az első sorokban levők egészen teher nélkül mentek, az utánuk jövők hantgyőzősokat, magvakat, füveket s más tárgyakat vittek magukkal. A szomszéd erdőben is hasonló népvándorlás-szerű hangyajárás volt, ugy hogy utánuk az egész vidéken nem maradt hangya. A kivándorlás okát és czélját nem sikerült kifizérszni.

* A higany-mérgezés az *Edison*-féle villamlámpagyárban a munkások között annyira elterjedt, hogy a rendőrségnek kellett beavatkozni s elrendelni, hogy a lámpáknak higanyszivattyúk által légmentessé tételére a munkások csak addig alkalmazhatók, míg az orvos az ajak-dagadást nem konstatalja, a mi rendszeren már a 8-ik napon előfordul. A munkások itt tehát gyorsan változnak. Az ajakdagadást, ha tovább is dolgoznának, idegizgatottság, bőrérzéketlenség, sápadtság és butulás követi. A betegség tehát az agyban székél, gyógyászati s szabad levegőben hosszas tartózkodás, villamosság s kénfűrdők.

AZ ÉBREDŐ SZABADSÁG. RÉSZLET AZ ARADI VÉRTANUK EMLÉKSZOBRÁRÓL. Zala Györgytől.
Ifj. Lovich Antal fényképe után.

LORD DUDLEY STUART.

A kit a sors ezelőtt 40 évvel hontalan földönfutóvá tett s ki egyelőre nem akart valamely epés auditor szeszélyeivel megismerkedni, többnyire tul a tengeren, Angliában keresett menhelyet.

Az aradi vértanú után az ottani kazamatából kötött utlevéllel Pestre indultam, hol, mint a várban székelő «k. k. Untersuchungs-Comission» elnöke tudtomra adta, majd számon kéri ubikációmat a lejárt 15 hónap alatt.

Mint hogy annak idején csakis a vett parancsokat teljesítettük, ezért semmiféle igazságos vád nem érhetett. De mindezek dacára a mostani körülmények közt könnyen kiszámíthatam, hogy ezért legalább is 15—20 évi vasban tölendő várfogságra számíthatok, azért nem ugyan a legegyszerűsebb, de annál biztosabb és rövidebb uton Bécsbe mentem, az oroszlan barlangjába.

Bécsben mindjárt az első napon gróf Károlyi Lajost kerestem fel, kit azelőtt néhány hónappal mint politikai foglyot szakaszzal Tóth-Megyerről Komáromba kísértem.

— De szép legényei vannak főhadnagy ur, — mondá mosolyogva a büszke főúr, midőn kocsija mellett lovagoltam.

Sokáig beszélgettünk. Attól tartott, hogy Zichy Ödön sorsára fog jutni, holott ez még annyira sem volt kompromittálva, mint ő.

— Attól ugyan ne tartson Exzellenziád, —

HUNGÁRIA, AZ EMLÉKSZOBOR FŐALKAJA.

(Jobbfelől fölvéve.)

DOMBORMŰVÜ ARCZKÉPEK A SZOBOR TALAPZATÁNAK OLDALÁN.

felelém 19 éves eszemmel, — Klapka tábornok nem ragadtatja el magát szenvedélyei által.

— Köszönöm a vigasztalást; ha valamikor az életben találkozunk, forduljon hozzám, tán én is megvigasztalhatom.

Kívont kardommal szalutáltam.

Jól tudta a gróf, hogy 200 ezer orosz szurony közbenjárása folytán dícsőségünk nem tarthat már sokáig.

Bécsben palotájában úgy fogadott, mintha most is én kísérem avval a 30 szál huszárral Komáromba.

— Ne menjen Angliába; bizza reám dolgát, majd kieszközölöm, hogy bántódása ne legyen.

De én csak arra kértem a gróft, hogy utlevélet szerezzen, hadd menjek; az október 6-iki vérfagyasztó jelenetek végképen elkeserítettek. Még mindig hallottam a láncok csörgését, midőn a vértanukat a folyosón végig kísérték. Még mindig fülemben zúgtak Damjanich hangos átkai, Knezich keserves sirása....

Másnap délben kezemben volt a kívánt utlevél. Mehettem bátran Angliába. Még az angol követség láttamozása sem hiányzott rajta.

Ezenkívül még két levelet adott a gróf. Az egyik londoni bankárjához, mr. Scott-hoz, a má-

ÁLDOZATKÉSZSÉG.

RÉSZLETEK AZ ARADI VÉRTANUK EMLÉKSZOBRÁRÓL. ZALA GYÖRGYTŐL.

Ifj. Lovich Antal fényképe után.

sik pedig gróf Batthyány Gusztávhoz volt címelve. Az első sohasem vettem igénybe.

Batthyány, ki egy árva szót sem tudott magyarul, azt kérdezte, mit tudok szerencsétlen öcséséről, Batthyány Kázmérről és nejeéről?

Erre csak annyit mondhattam, hogy tudtommal a gróf Kossuthal együtt Törökország felé vette útját.

— És mit akar ön Londonban kezdeni? — folytató Batthyány.

— Azt még nem tudom, de remélem, hogy képzettségemnél fogva tán csak megélhetek valahogyan.

— Keresse fel lord Dudley Stuart-ot, a ki valamennyi emigránsnak pártját fogja, és adja át neki ezt a levelet. Ha pénzre van szüksége, tudassa velem lakását. Jó reggelt!

A nemes lord-ot, ki életében egy maga több jót tett mint az öt világrész valamennyi philanthropusa együttvéve, sohasem találtam otthon. Végre névjegyemet Batthyány levelével együtt a kapusnál hagyva, kijelenttem, hogy a napokban ismét el fogok jönni.

Első rendű hételben laktam a Piccadillyban. Ezt már csak azért is tettem, mivel attól tartottam, hogy másutt tán be sem fogadtak volna, de nem is bántam meg. Anyyra le voltam sújtva az utolsó hetek borzasztó eseményei által, hogy semmi sem érdekelt; eszem ágában sem volt a világváros csodáit megnézni. Egész nap a szálloda olvasó termében a bécsi és pesti

lapokat tanulmányoztam. Mindenütt csak halálos ítélet végrehajtásáról volt szó.

Harmad vagy negyednapra hivatalos levelet kaptam Dudley Stuart lord titkártól és a londoni osztrák nagykövetségtől.

Az első levélben meghívó a bizottság elnökéhez, a második levélben idézés a követség fő tanácsosához, báró Baum császári és királyi ezredeshez.

Lord Dudley Stuart nem sokat beszélt, de minden szava oly jól esett szívemnek, hogy lábaihoz akartam volna borulni. Azt tanácsolta, ne menjek a követség palotájába, hol valami ürügy alatt elfogathatnának. Addig is, míg a bizottságnál további életírányom dolgában nyilatkoztam volna, a mire három heti időt engednek, rangom után, melyet a magyar seregben viseltem, naponként 8 shilling (5 frt) segélyre tarthatok igényt, ez összeget pedig hetenként a bizottság pénztáránál felvehetem.

Másnap újra idézés az osztrák követségtől, avval a megjegyzéssel, hogy tisztán személyes közlendőkről van szó és pedig tulajdon érdekemben.

A ki az aradi kazamatákban 1849 augusztus 19-től október 9-éig ellehetett a nélkül, hogy be-

levezett volna, az, úgy hiszem, bátran elmehet a londoni osztrák követtség palotájába. Ezt gondoltam magamban.

Felkerestem tehát báró Baum tanácsos urat, hadd lám, mit akar velem közölni.

— Ön politikai menekült ugyan, s azért nem állna kötelességemben önnel érintkezni, de gróf Károlyi Lajos ő exczellenciája kívánsága folytán tudatom önnel, hogy bántatlanul visszatérhet hazájába. Csupán néhány kérdésre kívánok öntől bizalomteljes választ.

— Kérem.

— Ön, a mennyire tudom, az utolsó pillanatig érintkezett a forradalmi kormány közegeivel, van e arról tudomása, hová lett a magyar korona és a hozzá tartozó klenódiámok?

Miután én az egész hadjárat alatt a csapatoknál szolgáltam s nagy ritkán fordultam meg a főhadiszálláson, majdnem elnevettem magam e furcsa kérdésre. Én még azt sem tudtam, vajjon tulajdonképpen hol és kinél lehetett ezelőtt három évvel a szent korona, nem hogy ennek legutolsó helyéről értesülve lettem volna.

— Nagyon sajnálom, de én a szent koronát soha életemben sem láttam s hollétéről egy szót sem tudok.

— Ezt alig hiszem, minthogy bizonyosan tudjuk, hogy az utolsó őrséget éppen az ön ezrede adta a korona mellé.

— Az meglehet, de valamin az őrség katonái alig tudhatták mit őriznek, épp oly kevés tudatom én, mi lett a koronával.

— Van-e abból az ezredből még több tiszt is itt Londonban?

— Én eddigelé még senkivel sem érintkeztem, s így nem tudom, ki van itt.

— Ezt sem hiszem, — válaszolá gunyosan a tanácsos ur, — mert engedjen meg, már az első dolog az, hogy az ember idegen városban ismerőseit keresi fel, különösen pedig akkor, midőn tudja, hogy sokan erre vették útjukat. Ha ön kielégítő válasz helyett ily kézzelfogható jelelt adja rossz indulatának a kormány ellen, a mely önmek teljes amnesztiát ígér, akkor csak ugyan nem értem, miként foghatta pártját gróf Károlyi Lajos ur ő exczellenciája. Én részéről indítványozni fogom, hogy hazatérése mindaddig meg ne engedtesék, míg e részben kielégítő választ nem kapok öntől. Továbbá figyelmestem, hogy a híres lengyel emigrációs bizottsággal ne érintkezze, mert különben minden összeköttetést meg kell önnek szüntetnem.

Rövid szavakkal elmondtam Baum bárónak, hogy ez irányban tökéletesen önállóan akarok mozogni, s Lord Dudley Stuart pártfogását elfogadtam. Miután pedig egyelőre még a legteljesebb amnesztia mellett sem akarnék haza menni, csakis arra kérem a tanácsos urat, hogy velem többé ne foglalkozék.

Erre aztán oly invektívákka halmozott el a tanácsos ur, hogy azt hittem, épp bőrrel alig menekülök meg a követési palotából.

Aggodalmam helytelen volt, mert attól a pillanattól kezdve, a melyben angol területre tettem lábamat, megszűntem osztrák alattvaló lenni, a mennyiben még maga a nagy követ felhívására sem foghattak volna el mint politikai szökevényt az angol hatóságok. Mindezt persze csak később tudtam meg, és bajtársaim, kikkel utóbb találkoztam, kinevettek tulságos aggodalmam miatt.

Figyelmessé tettek a sokféle agent provocateur-re, kik maholnap fel fognak keresni, hogy belőlem különféle híreket és értesítéseket kicsikarjanak.

A piccadilly-i előkelő szállodát egy sokkal szerényebb lakással cseréltem fel, mert a tulajdonos, kinél orosz és német tábornokok s egyéb celebritások szoktak megfordulni, értéseimre

adta, hogy sokkal jobban tenném, ha kevésbé költséges helyen ütém fel sátorfám.

Ez időtáiban jöttek Hamburgból a komáromi kapitulánsok, kik ott nem jól érezték magukat a porosz kérek miatt.

A helyett, hogy az ember bujában honfitársainál vizsgálatra akadt volna, ott is végig kellett a sok haszontalan áruházi mende-mondát hallgatni, s nagyon tekintélyes emberek oly formán fakadtak ki előttem, mintha én terveztem volna a szállósi fegyverletételt az oroszok előtt.

A három hét letelése után arra kértem Lord Dudley Stuartot, hogy eszközölné ki számomra az angol hadseregbe való belépésem, mire a nemeslelkű férfiú kijelentette, hogy idegen ember nem szolgálhat a királyi hadseregben, hanem valamely katonai akadémiában végzett tanulmány után Indiába juthatok a társaság szolgálatába.

Tíz nap múlva már a woolwich-i tüzérszkolába voltam beírva rendes bennlakó tanulónak, a kormány költségén.

Woolwich a világ legelső katonai akadémiája, habár csak tüzérszkolának nevezetik is. Innen kerültek Anglia legjobb tábornokjai s mai napig is az ottani akadémiát jó sikerrel abszolváló tanulók mint tisztnek lépnek a hadseregbe.

Két orosz tanulóval laktam együtt az akadémia ugynevezett idegen osztályában. A szegény fiúk egy árva szót sem tudtak angolul, s az előadások után kétségbeesetten ültek könyveik előtt, melyekből ép úgy, mint a tanárok előadásából, semmit sem érthettek. Az egyik közülük Rigában tartózkodott volt egy darab ideig, s ott néhány német szót sajátított el. Azonkívül francziául kenyeret és vizet tudott kérni.

Tőlem minden áron németül akartak tanulni, a minek az lett a vége, hogy én néhány hét alatt meglehetősen beszélni oroszul, míg szobátsaim semmire sem mentek a német nyelvvel.

Egy év múlva haza kellett menniök, mert az előadásokat meg nem értették.

1876-ig mindkettőjükkel leveleztem; mint vezérkari tisztetek estek el a legutolsó török háboruban.

Minden felév végén bemutattam Dudley Stuart lordnak iskolai bizonyítványaimat. A harmadik s utolsó év végével arról volt már szó, mely fegyveremhez kérem beosztásomat. Szükségem lett volna tökéletes elbocsátásomra a monarchia alattvalói kötelekéből. Hiába fordultam előbbi magyar nemzetiségű magas pártfogómhoz, erre senki közülük nem akart segédkezést nyújtani. A követésnél mint forradalmi emigránst tartották evidenciában, onnan Bécsbe, illetőleg Budára hiába irtak volna ügyembe. Végre a bizottság Dudley lord közbenjárásával kieszközölte, hogy az akadémia a formalitástól elállott, és a második bengáli könnyű lovazseregbe való beosztásomat hozta javaslatba.

Ekkor hirdették ki Bécsben urbi et orbi a nagy amnesztiát. Mennem szabadon haza. Nem kellett attól tartanom, hogy haditörvényszék elé kerülök. Viszont láthatom születémet, testvéreimet, a haza szent földjét!

És a ki soha sem volt földönfutó száműzött, az nem tudja, mennyire vágyódik az ember ahhoz a rögöz!

Megköszöntem minden jót, a mit velem tettek. Minden tanárhoz külön elmentem bucsuzni. Szerettek mindannyian, magam voltam ott, mióta Woolwich akadémiája fennáll, magyar ember. Biztattak, ne menjek vissza Ausztriába.

A magasb geometria tanára, valami Calyhoun őrnagy, egy becsületes és tudós skót ember, a következő szavakkal bocsájtott el:

— Tudja mit, fiatal ember? a férfiú legelső ére-

nye az legyen, hogy ellenségének bocsássa meg, a mit ez ellene vétett, de feleljeni soha semmit sem szabad.

Midőn a követésnél, hol már egészen más emberek uralkodtak, bejelentettem szándékomat és utlevélem látamozását kértem, az iroda főnöke oly furcsán mosolygott, hogy szinte kedvem lett volna megkérdezni, hogy hát mit nevet tulajdonképpen?

Ó tudta miért, de nem mondta meg a maga jószántából.

Nemsokára magam is rájöttem.

Bécsben a rendőrségnél elszedték utlevéletem és helyette kötetlen menetjegyet adtak Pestre, hol azonnal megérkezésem után a katonai társaságnak jelentkeztem.

Ott aztán mindenről felvilágosítottak.

A mennyiben nem fogadtam el a számomra 1850-ben megadott amnesztiát, a mostani kegytény nem alkalmazható ugyan reám, de különös kegyelemből és tekintettel a mostani megváltozott viszonyokra, ellenem a különben jogosult haditörvényszéki eljárás be van szüntetve, ellenben máttól kezdve a cs. kir. hadseregben kell szolgálnom és pedig ennek utolsó rangfokozatában, vagyis mint közembernek.

Három nap múlva vitték Csehországon túl és egy dragonos ezrednél 11 hónapig mint valóságos cs. kir. közember újból kezdtem meg katonai pályámat.

OROSZ TÖRTÉNETEK.

I.

Miklós császár mint diplomata.

Miklós császár nagybárá önmaga végezte a diplomáciai természetű ügyeket, és nem egyszer történt, hogy intézkedéseiről a birodalmi kanzellárnak sejtelle sem volt. A császár egy ilyen diplomáciai tettét érdekes lesz feleleveníteni a mostani francia-orosz barátságáról álmódzó világban.

Párisban egy valaki szindarabot irt «II. Katalin és kegyencei» czimben, a melyben Katalinnal nagyon is pikáns dolgok voltak előadva. A szindarabot az összes színházakban adták. Mihelyt Miklós császár erről értesült, azonnal írásztalhoz ült és a francia udvarnál levő orosz követhet, Pahlen grófnak, a következő levelet intézte.

«A nap bármilyen órája legyen is, a mikor leveletem veszi, késelelem nélkül keresse fel a francziák királyát és adja tudtára akaratomat, hogy a «II. Katalin» czimű szindarab összes nyomtatott példányai elkoboztassanak és a darab előadása valamennyi színházban tiltassék. Ha a király ebbe bele nem egyezik, követelje megbízó levelének visszaadását és 24 óra alatt odahagyva Páris, Oroszországba térjen vissza. A következményekért majd felelek én.»

A futár, kit a császár személyesen indított utnak, éppen a francia király ebédjénél találta az orosz követet; rögtön kihívatta és átadta neki a sürgönyt. Pahlen gróf elolvastván a sürgönyt, meghökent, ámde a parancs határozott volt, azt teljesíteni kellett. Visszatérvén az ebédlőbe, oda lépett a király elé, hogy uralkodója meghagyásából ebben a pillanatban kihallgatást kérjen. A nagy sietség bámulatba ejtette a királyt.

— Nem lehetne az ebéd végeig elhalasztani? — kérde a követet.

— Lehetetlen, felséges uram, — felelé Pahlen, — uralkodóm parancsa annyira szigorú, hogy nyomban tudatom kell felségeddel uram akaratát.

A király felkelt és a követtel a másik szobába vonult, a hol ez rögtön átadta a királynak a sürgönyt.

Lajos Filöpöt nagyon meglepte a sürgöny szerzős hangja és a sürgősség, melyvel elégtelt követeltek tőle.

— Tudja, gróf ur, — szólt a király Pahlenhez fordulva, — én meghiszem azt, hogy az ön uralkodójának parancsa törvény ön előtt, de nem törvény nekem, a francziák királyának. Aztán meg ön is jól tudja, hogy Franciaország alkotmányos állam, a melyben a saját szabad, azért bárhogyan akarám, sem teljesíthetném uralkodója akaratát.

— Ha ez felséged végleges válasza, kérem vissza megbízó leveletem, — felelé Pahlen.

— De hisz' ez egyértelmű a hadüzenettel?

— Meglehet, felség; ámde felséged bölcsen tudja, hogy uralkodóm elvállalta a felelősséget a következményekért.

— Legalább annyi időt adjon, hogy miniszteremmel tanácsot ülhessek.

— Huszonnégy óráig várak, azután pedig távoznom kell.

Az elégtétel fényes volt: pár óra múlva a kormány betiltotta a szindarab előadását és elkoboztatta az összes nyomott példányokat. Nagyon természetes, hogy Pahlen gróf ezek után nem mozdult ki Párisból.

1844-ben ismét egy szindarab jelent meg a francia fővárosban, a melynek «Pál császár» volt a czime; ezt is elő akarták adni. Mikor Miklós császár megtudta, hogy apját a szindarab akarják bemutatni, levelet irt a francia királynak, melyben a többi közt ez a mondat is benne volt: «ha el nem kobozzák a darabot és előadását be nem tiltják, egy millió nézőt küldök, a kik majd kifütyülik.»

Vajjon egy orosz-francia szövetség esetében nem ismétlődnek-e ilyesmi napjainkban is? Én legalább nem teszem rá a fejemet.

II.

Nagy Péter szobrának ére.

Mikor Orlov után Potemkin lett II. Katalin kegyence, a falusi kántor, a kitől Potemkin gyermekkorában írni és olvasni tanult, szintén értesült hajdani tanítványja szerencséséről; elhatározta tehát, hogy felrándul a székvaróba, felkeresi volt tanítványát és segítséget és pártfogást fog tőle kérni.

Az öreg Pétervárra érkezvén, rá akadt Potemkin kastélyára, megmondta, hogy kicsoda és rögtön a herceg elé vezettek.

A vén kántor a herceg-tanítvány lába elé akart borulni, de Potemkin nem engedte, karszéke ültette és kegyesen elbeszélgetett vele.

— Hát aztán mi a kő hozott ide, öreg? — kérde a kántort.

— Tudod, herceg ur — feleli a kántor — ötven évet valahogy csak elszolgáltam az Ur Istennek; most aztán kikergettek munkára alkalmatlan voltomért; azt mondják: öreg vagyok, siket vagyok, buta vagyok és már. Így hát vén napjaimra koldulásból kellene tengetnem életemet, pedig én még szívesen elbeszélgetnék az anyáknak — nem szólnál-e nála érdekemben egy jó szót?

— Helyesen van, — mondja Potemkin, — szívesen. Csak azt mondd meg, hogy minő állást kívánsz? Akarsz székesegebázi kántor lenni?

— Ó nem, hercegem, — szabadkoczik az öreg — ne tarts te sokat az én hangomról; valamikor jól tudtam én bögni, hej, hej! most azonban — csak úgy... A szemem is kezd cserben hagyani: alig tudom megkülönböztetni az írott betűt a nyomtatottól. És lásd, még sem szeretném hiába enni a kenyeret.

— Hova dugjalak be hát?

— Már azt nem tudom. Azért lettél herceggé, hogy ezt is kitaláld.

— Hm, földi, kemény diót tettél élembe, — szólt Potemkin kegyesen mosolygva. — Gyere el hozzám holnap reggel, addig talán kifundálok valamit.

Másnap alig virradott, a vén kántor már ott állt a Potemkin ajtaja előtt. A hercegnék is észbe ötlött vén tanítója, mielőtt felébredett. Rögtön magához hívatta.

— No öreg — így kezdi Potemkin — pompás hivatalt eszeltem ki számodra.

— Köszönöm is neked, kegyelmes hercegem; áldjon meg az Isten jó egészséggel.

— Tudod-e, hol van az Izsák-tér?

— Már hogy ne tudnám, tegnap is, ma is arra ezammogtam te hozzád.

— Láttad a Nagy Péter szobrát a téren?

— Láttam bizony.

— Tüstént eredj a tere, nézd meg, jól áll-e a helyén, és azonnal jelentsd nekem.

A kántor töle telhető sietséggel teljesítette a parancsot.

— Nos? — kérde Potemkin, áll a szobor?

— Áll, hercegem.

— Erősen?

— Erősen-e? Ha én olyan erősen állhatnék a talpamon!

— Jól van, öreg. Minden reggel nézd meg a

szobrot lelkiismeretesen, és nekem pontos jelentést tégy arról, hogyan áll a talapzatán. Fizetésedet az én jövedelmemből fogod kapni. Most pedig Isten áldjon meg, — elmehetsz.

És a vén kántor egész haláláig lelkiismeretesen nézegette a szobrot és tett róla jelentést. Fizetése pontosan kijárt.

—y—ó.

WILKIE COLLINS.

Az angol irodalomnak halottja van. Szeptember 23-án halt meg Londonban Wimpole-streeti lakásán, 65 éves korában, hosszú, nehéz szenvedés után Wilkie Collins, a legnépszerűbb regényírók egyike, kinek nevét a csatornán innen is nagyon jól ismerik s műveit egészen egyedül egy Baker-streeti házban. Minthogy igen lassan dolgozott és kéziratain igen sokat tőrülgett, azért a nap legnagyobb részét íróasztalánál töltötte s nem ritkán éjfélen túl is ott dolgozott. A mellett időnkint erős kávé ivott, a mi lassan lassan oly lázas hevületbe hozta, hogy egészen beleléte magát a változó helyzetekbe. — Ez rongálta meg egészségét is annyira, hogy gyakran kellett az ágat őriznie. De fantáziája ily szenvedő állapotában is folyton működött s nem egyszer reszkető kezekkel ilyenkor irta meg legeredetibb jeleneteit.

A NÖVÉNYEK ÉRTELMI VILÁGA.

Tudvalevő dolog, hogy a régi görög bölcsek közül többek közt Pythagoras, Empedocles és Aristoteles egyenesen hirdették, hogy a növénynek is van lelke, épen úgy mint az embernek és állatnak, habár más szervű. Ez a tan azonban újabb időkben csak elsősorba fordul elő, pl. Giordano Brunónál, a bölcsesek nagy többsége a szerves lények növényesorsójáról ily irányban említést sem akar tenni. Legújabbban azonban egy angol tudós, Smith Arthur határozottan sikra szállott a növények lelke mellett s tudományosan igyekszik kimutatni, hogy a növény fejlődésében és mozgulataiban oly tehetségekről tesz tanúságot, melyek a magasabb rendű állatok ösztönéhez s megfontoló tehetségéhez nagyon hasonlítanak. Érdekes fejtegetéseiből közlünk egy kis kivonatot.

Wilkie Collins nagyon termékeny irodalmi pályája ez időtől fogva kezdődik tulajdonképp. A «Household Words»-ban egymásután jelentek meg regényei, melyek csaknem kivétel nélkül valami rejtelmes büntet, vagy legalább bonyolult eset fejtegetései és sajtáságok jellemzések által igyekeznek a közönség képzelőmire hatni s azáltal érdeklődést költeni. Képzelt erő és bonyolult meseszöveg tekintetében a komoly jellemzést s alapos megfigyelést szerető realis angol regényírók között ő valóban ritkítja pártját; de épen ez a főjellemvonás okozta azt, hogy sok regényében a képzelet munkája fantasztikus alakzatokat hoz létre a költői igazság rovására s egyik-másik dolgozata, a regényíró nagy tehetsége dacára, egészen a nagy közönség pörias izlését látszik szolgálni.

Legelső munkái, melyek közül az 1857-ben megjelent «A halott titka» (The Dead Secret) czimű regényét lefordították magyarra is, kevésbé sikerültek s Wilkie hírnevét tulajdonképp csak az 1860-ban megjelent «A fehérhűs nő» (The Woman in White) czimű műve alapította meg, mely csodálatosan érdekes meséjű s gondosan kidolgozott alakokban gazdag regényt maig is legjobb művének tartják. Ezt is, mint több más későbbi regényét, lefordították magyarra. Nevezetesebb művei voltak még az «All the Year Round» és «Cornhill Magazine»-ban megjelent dolgozatok, minők: «No Name» (Nincs neve), «Armsdale» (1868) s «The Moonstone» (1868). Későbbiek: «Man and Wife» (Férj és nő), «The New Magdalen» (Az új Magdolna), «Heart and Science» (Szív és tudás), «I Say No» (Nem-et mondom), «A Legacy of Cain» (Kain hagyatéka), «The Law and the Lady» (A törvény és a hölgy), «Poor Miss Finch» (Szegény Finch kisasszony) stb. Mindezek először lapokban s folyóiratokban jelentek meg, melyeknek Wilkie Collins nagyon keresett munkatársuk volt. Apróbb elbeszélései «The Queen of Hearts» (Szívek királynője) s más czimek alatt jelentek meg. Híresebb regényeit, mint «The Frozen Deep» (A befagyott mélység), «The Lighthouse» (Világító torony) címűeket más czimek alatt szindarabokká dolgozták fel s gyakran adták elő. Előbb említett színművében, melyet 1856-ban irt, a királynő jelenlétében Dickens is játszott egy szerepet.

Hála előtt egy évvel szelhüdes érte s ebből teljesen soha sem gyógyult fel, de azért folytonosan dolgozott s jelenleg is folyik egy regénye «Blind Love» (Vak szerelem) czim alatt az «Illustrated London News» czimű ismert angol képes hetilapban. Említésre méltó, hogy testvére, a korán elhunyt Charles Allston Collins is tehetséges festő és író volt. Családi élete nem volt szerencsés. Dickens egyik leányát vette nőül, de később elváltak s ez a nő jelenleg mint Perugini színész neje, még él. A híres regényíró életének utolsó éveiben, fantasztikus hajlamainak megfelelően, a spiritisták tanait is hirdette, kik szerettek nevével büszkélkedni. Különbön igen visszavonultan élt, sokáig egészen egyedül egy Baker-streeti házban. Minthogy igen lassan dolgozott és kéziratain igen sokat tőrülgett, azért a nap legnagyobb részét íróasztalánál töltötte s nem ritkán éjfélen túl is ott dolgozott. A mellett időnkint erős kávé ivott, a mi lassan lassan oly lázas hevületbe hozta, hogy egészen beleléte magát a változó helyzetekbe. — Ez rongálta meg egészségét is annyira, hogy gyakran kellett az ágat őriznie. De fantáziája ily szenvedő állapotában is folyton működött s nem egyszer reszkető kezekkel ilyenkor irta meg legeredetibb jeleneteit.

kéthetesek eladó versenyének 1000 frjtát Egyedi Arthúr «Gőzezől»-je. — A héten is lesz verseny.

A léghajós halála. A szerencsétlen Leroux holttestét hosszas keresés után megtalálták Reval mellett a tengerben. Az ernyő kötélen függött akkor is. A boncolásnál kiderült az is, hogy élve esett a vízbe és halálát fuladás okozta. Sokan ugyanis vitatták, hogy mikor leereszkedett, valószínűleg szélhárítás érte, s azért nem menekült meg a habokból a szerencsétlen ember, ki jó úszó volt. Haláláról a következő részleteket írják:

Gyönyörű őszi délután volt, midőn Leroux utolsó légi útjára kelt. Bár hétköznapon szállt fel, a közönség mindamellett nagy számmal gyűlt össze. Leroux középtermetű, rokonszenves külsejű ember, míg léghajóját megtöltötték, folytonosan a körül foglalatokodott. Mielőtt a hajó felszállt volna, az ég kissé beborult, gyenge szél támadt s rövid ideig az eső permtezett. Azonban csakhamar teljesen kiderült. Leroux könnyedén ült a hajó trapezére, bucsint intett a közönségnek, mely sokáig éljenezte. Mintegy ötezer lábnyi magasságban lehetett, midőn ernyőjébe kapaszkodva, a léghajó trapezéről leugrott; az ernyő egy pillanat alatt felduzzadt. Kezdetben egészen rendezten, függőlegesen ereszkedett alá. Csakhamar azonban heves lökések kapott a magasban keresztelzűdöző légáramlattól s két ízben is majdnem egészen összecsapódott az ernyő. Egyidejűleg egészen a tenger felé vonult s a lökések ott is szüntelenül ismétlődtek. De nem aggodták miatta, mert Leroux maga mondta, hogy neki jobb, ha a tengerbe száll. Már csolnakok is álltak készen, hogy a mintlegrük, fölvegyék. Behr, revali kereskedő, a ki a partra lovagolt, hogy az ernyő leszállását megfigyelje, látta, hogy Leroux az ernyővel hét-nyolc öl magasságból borzasztó zuhanással esett a vízbe, mely a zuhanásra magásra lövelte hajóját. A hulló ernyő kissé fennmaradt s Leroux is felbukott néhány pillanatra, de csakhamar ernyőstől együtt eltűnt a habokban. Tíz perc múlva már több csolnak sietett arra a helyre, de már későn. A holttestet csak hosszas keresés után találták meg.

A kefe, ez a nélkülözhetetlen eszköz, még alig egy százados, Thoma Leodegar nevű badeni élelmes paraszt használta először, a malomban szétszórta liszt eltakarítására s csak 1770 óta kezdte először árulni s nagyobb mennyiségben készíteni. Utóda a Fekete-erdőben még most is ezzel foglalkoznak.

A kávéalj nagy értéket képvisel Berlinben. A csatornáknál ugyanis más hulladékokkal együtt a tórnárok kiontótt kávéalj több láb vastagságú iszapot alkot, melyet időről időre jó drágán adnak el a főváros közelében levő kertészeknek, mint kitűnő trágyát.

Előfizetési föltételeink.

Negyedévre (október—december)

A Vasárnapi Ujság ... 2 frt — kr.
A Vasárnapi Ujság a «Világkrónikával» együtt 2 * 50 *
A Vasárnapi Ujság és Politikai Ujdonságok ... 3 * *
A Vasárnapi Ujság és Politikai Ujdonságok a «Világkrónikával» együtt ... 3 * 50 *

A «Vasárnapi Ujság» — most már 36-ik évfolyamában — legjelesebb hazai írónk és művészeink közreműködésével hetenként két nagy íven számos képpel, s illusztrált szériákkal és ismeretterjesztő közleményekkel, — melyekben a hazai dolgok különös figyelemben részesülnek és a külföldön felmerült újabb jelenségek megfelelő móltatást találnak, — e mellett újabban «Női munka és divat» című új rovatval és tetemesen bővített tartalommal jelen meg.

A «Politikai Ujdonságok» a hét eseményeit minden párt- és érdektelintektől független magyarázattal ellátott gondos, hű összeállításban tárja az olvasó elé, s a közönség együtt találja benne mindazt, a mi a naplapokban elsősorban jelen meg. — A «Politikai Ujdonságok»-hoz Magyar Gazda» című mezőgazdasági és kertészeti lap van csatolva, s ezenfelül rendkívüli mellékletekkel is bővítve a lapnak eddig is hetenként másfél vagy két nagy ívre terjedő tartalma.

Mind a két lapnak kiegészítőjéül szolgál a «Világkrónika» című képes heti közlöny, mely hetenként egy íven s számos képpel illusztrálva jelen meg.

A «Világkrónika», mint hetilapjainknak kiegészítője, hetenként egy íven jelen meg, s a hazai és külföldi eseményeket részletesen ismertető és magyarázó cikkekben és képeken kívül nagyobb elbeszéléseket és regényeket is közöl képekkel illusztrálva, úgy szintén uti rajzokat, nép- és tájismertetőket, ismertetőket az újabb találmányokról s fölfedezésekről, mulatótatórabb közleményeket, közhasznú tudnivalókat, stb. — A «Világkrónika» képes heti közlönyt a Vasárnapi Ujság vagy a Politikai Ujdonságok előfizetői félre 1 frt, negyedévre 50 kr pótdíj mellett rendelhetik meg.

T. előfizetőink sziveskedjenek az előfizetés megújításánál, vagy «Világkrónika» megrendelésénél czímzalagukból egy példányt a posta-utalványra ragasztva beküldeni, s

minden reklamációt és egyéb a szétküldésre vonatkozó közleményeket hirlakidó-hivatalunkhoz (Budapest, egyetem-utca 4. sz.) küldeni.

Lapunk kiadó-hivatala a «Pesti Hirlap» című, pártszínezet nélküli politikai napilap kiadó-hivatalával oly egyezségre lépett, hogy azok, a kik a két lapot együtt rendelik meg, kedvezményes áron fizethetnek elő, és pedig:

Table with subscription rates for 'A Vasárnapi Ujság' and 'Pesti Hirlap'.

A Vasárnapi Ujság és Politikai Ujdonságok kiadó-hivatala. Budapest, egyetem-utca 4. sz.

HALÁLOZÁSOK.

Elhunytak a közelebbi napokban: GAJARY ANTAL, pápai lovag, pestmegyei kalocsai főszozlabiró s föld-birtokos, 1848-iki honvédszázados, Gajary Odón orsz. képviselő édes atya, 69 éves korában Kalocsán. — MÜHLFELD SZERBIS, orosz államtanácsos, volt budapesti orosz főkonzul, ki Magyarországra jöven, itt igen otthonosan találta magát, s harmadéve, kevéssel nyugalomba vonulása után, magyar nőt, Bethlen Jozefina grófnő vette feleségül; 51 éves korában Budapesten, s holttestét Sósdiára, a Bethlen-család sírboltjába szállították. — BALLAI KREMER SAMUEL deési szeszgyártulajdonos, városi képviselőtestületi és megyei bizottsági tag, a szamosvölgyi vasut és a deési takarékpénztár alelnöke, 73 éves korában, Deesen. — TOROK LÁSZLÓ, gömörmegeyi főszozabvéd, a kitűnő művész, Blaha Luiza keresztapja, 67 éves, Rimaszombatban. — KERESZTÉNY ALBERT, hernád-kérsői volt plébános, 73 éves, Hernád-Kérsen. — SOMOGYI KÁROLY, a sűtők ipartársulatának elnöke, 52 éves, Budapesten. — BENTZE GYÖRGY, ügyvéd, Pest-Pilis-Solt-Kiskun és Barmegyeék volt tiszti ügyésze, 1848—49-iki honvédfőhadnagy, 64 éves Vácot. — FERENCZY GYÖRGY szolabiró, megyebizottsági tag, 37 éves Székely-Udvarhelyt. — DR. BRÜNAUER DAVID, orvos, hevesmegyei t. fő-honvéd-ezredorvos, városi képviselő-testületi s megyei bizottsági tag, élete 75-ik évében. — THURN PRUSZ, fővárosi háztulajdonos s volt fővárosi bizottsági tag. — KRISZ IMRE, Arad agg polgára, 76 éves. — ZALÁNYI ISTVÁN m. kir. honvéd-százados, élete 43. évében, Rózsahegyén. — JUNGERITS NATHAN, az orthodox zsidóság körében híres csodarabbi, 56 éves korában Tisza-Füreden. — CSERNYUS KÁLMÁN, hevesmegyei ny. árvászéki elnök, Poroszlón.

PLATTHY JÓZSEFNÉ, sz. Hodossy Klára, Biharmegye széles köreiben ismert, köztiszteletben állott urnó, dr. Platthy Adorjának, széptehetségi költőnek, ki az irodalomban Pásztoinév alatt lett ismeretessé, édes anyja, 61 éves korában Nagy-Váradon, honnan holttestét Pásztoira, a családi sírboltba vitték. — PHELPS IDA, Phelps Ferencz, kir. ügyész nőtestvére, 53 éves korában, Brassóban. — STOLMÁR KÁROLYNÉ, sz. Alapi Salamon Aranka, 37 éves, Dunaföldvárt. — SERNAD FRIGYESNÉ, született Marschall Vilma, magyar államasnti tisztviselő neje, Aradon, 27 éves. — Nemesfalvi ZSUPPA BALÁZSOVICH ERNŐSÉ, szül. Monostori Miskai Thassy Ilona, élete 21-ik évében. Jász-Monostoron. — TISCHER MIHÁLYNÉ, szül. Verner Rozália, 58 éves, Aradon. — HAZAI GYULÁNÉ, szül. Takács Laura, 32 éves, Sümegben. — BÁRÓ AUGUSZ ANNA, a Szent-Vinczéről nevezett apácák tagja, Nagy-Váradon.

CAMPILLI FRIGYES, az operaszínház nyug. ballet-mestere, meghalt Bécsben. A főváros színházlátogató közönségének öröge és ifja jól ismerte Campillit, mert a nemzeti színháznak már a negyvenes években balletmestere volt, átment még az operaszínházba is, s csak nem régebben vonult nyugalomba. Hetven év körül volt már, de a vékony csontu, hajlékony balletmester ekkor is többször megjelent még a színpadon és nem szívesen ment nyugalomba. A nemzeti színháznak érdelem és munkás tagja volt, ki izlésével, leleményességével emelni tudta az előadások tarkaságát, látványosságát s a tánckart jól iskolázta a színpad számára. Maga is részt vett az előadásokban, de főkérdeme a balletok betanítása. Több hatásos táncdarabot is szerzett. Ezek közül a «Rococco», a «Renaissance» kedvelt látványosságokká váltak. Az újabb nagy balletok közül «Coppeliát», «Nailát» és a «Bécsi keringőt» tanította be és rendezte nagy hatással. Az ügy táncművészetben a nemzeti színház legelső korszakának tagja hunyt el, ki nél senki sem működött hosszabb ideig a színpadon.

SZERKESZTŐI MONDANIVALÓ.

H. L. «Miért?» Van érzése, gondolata, de nem tudja világosan kifejezni, a gondolatmenet minduntalan megszakad, mi a verset zavarossá, homályossá teszi. A kitűnő forma is sok kívánni valót hagy, a jámbur zakatolva döcög s itt-ott egészen más mértékű sorok is hatnak ki belőle.

B. E. «Közleg tél.» Hangulatos festés, de a m értékesebbé tenné, hiányzik belőle az eszmi tartalom, mert a szászor elcsépelte közhely a természet haláláról eszmi tartalomnak nem nevezhető.

Cs. K. «Az ősz», Lamartine-től. Elég gondos fordítás, de a nyelv és forma még sok kívánni valót hagy. A szóp költeményit különben sikerültebb fordításban is bírjuk.

Temesvár. H. L. Legközelebbi számunkban közölni fogjuk. Iszák. Sz. B. Okt. 3-iki levelünkre a választ mielőbb kérjük.

V. E. A régiebb kézirato elő kell keresnünk, s aztán egy-két nap alatt utnak indul a kívánt válasz.

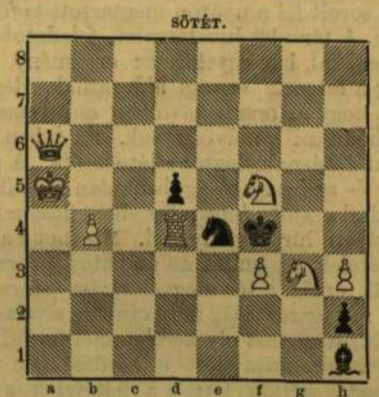
KÉPTALÁNY.

A «Vasárnapi Ujság» 38-ik számában közölt képtalány megfejtése: Nem úgy van most, mint volt régen.

SAKKJÁTÉK.

1569. számú feladvány. Healey F.-től.

VILÁGOS.

Világos indúl s a harmadik lépésre matot mond.

Az 1562. számú feladvány megfejtése.

Decker A.-tól.

Megfejtés.

Világos. Sötét. 1. Vh3-f1... Kd4-c5 a) 1. ... Kd4-e8 (b) 2. Vf1-e4 t. sz. 2. Fg7-h6 + Kc3-d4 3. Hd2-e4 v. 3. Hd2-b8 mat. Fg7-f8 mat.

Az 1563. számú feladvány megfejtése.

Hasse F.-tól.

Megfejtés.

Világos. Sötét. 1. Ka8-a7 ... Hf8-e6 2. Bf7-h7 ... t. sz. 3. B. mat.

Helyesen fejtették meg: Budapest: K. J. és F. H. — Andorfi Sándor. — Kovács József. — Szempczon: Pinter János. — A marovadásárhelj év. ref. kollegium ifjusági öle. egytete nevében: Szász Jenő és Ziegler Károly. — A pesti sakk-kör.

HETI-NAPTAR, október hó.

Table with 4 columns: Nap, Katholikus es protestáns, Görög-Orosz, Israellita. It lists the days of the month and corresponding religious observances.

Felolós szerkesztő: Nagy Miklós. (L. egyetem-tér 6. szám.)

Farbige Seidenstoffe von 60 kr. bis fl. 7.65 p. Met. — glatt und gemustert (circa 2500 versoh. Farben und Dessins) — versendet roben- und stöckweise porto- und zollfrei das Fabrik-Dépot G. Henneberg (K. und K. Hoflieferant), Zürich. Muster umgehend. Briefe kosten 10 kr. Porto.

«Kereskedelmi Takaré- és Hitelszövetkezet» Budapest, Gizella-tér 2. sz., I. emelet.

A TÖRVÉNY ÉRTELMEBEN LEBÉLYEGZETT „JÓ-SZIV“ SORSJEGYEK részletfizetésre, valamint készpénz mellett szorosán a napi árfolyam szerint. Főnyeremény 30.000, 20.000, 15.000 forint.

Legközelebbi húzás f. é. október hó 15-én. Ezen nyemény-tervezeténél fogva oly előnyös sorsjegyeket következő föltételek mellett adjuk az 1888. XXXI. t.-cz. értelmében részletfizetésre:

5 darabot 33 hó alatt lefizetésre, á 1 frt — kr. 10 — 33 — — — — — á 1 * 98 *

Ezen, a törvény által szabályozott módszerét a vásárlásnak mindenkinek a legmelegebben ajánljuk, megjegyezzük azonban, hogy a részletvet csak az esetben bocsátjuk a vevő rendelkezésére, ha legalább az első két részletet befizeti. A részletven lekötött sorsjegyek különféle sorszámból állítatnak össze. Részletve vett sorsjegyeknél az esetleges nyemény minden levonás nélkül a részletvevőt illeti. — Vidéki megrendelések postautalvánnyal eszközölhetők s postafordultával intézhetnek el; ideiglenes nyugtául a feladó-vevény szolgál. — Utánvételi megrendelések nem vétetnek tekintetbe. A t. közönséget figyelmeztetjük azon körülményre, hogy ügyünköket nem tartunk, s így kérünk minden érintkezést egyenesen a szövetkezettel eszközölni.

AZ IGAZGATÓSÁG: BENKE GYULA, elnök. PETERDY LAJOS, vezérigazgató.

KOVÁCS LAJOS.

GRÓF SZÉCHENYI ISTVÁN

közéletének három utolsó éve 1846—1848.

Két kötet. Ára füzve 4 frt. A két kötet csak együtt kapható.

A «FRANKLIN-TÁRSULAT» kiadásában Budapesten megjelent s minden könyvtárosnál kapható — az osztrák tartományok számára SZELENSKI GYÖRGY császári királyi egyetemi könyvtárosnál Bécsben, I. Bezirk, Stefansplatz 6.

GYULAI PÁL. NŐK A TÜKÖR ELŐTT.

BESZÉLY Feszty Árpád rajzaival. Harmadik kiadás. Ára füzve 1 forint 40 krajczár. Diszkötésben 2 forint.

Hirdetések felvétetnek a kiadóhivatalban IV, egyetem-utca 4.

A Franklin-Társulat kiadásában Budapesten megjelent és minden könyvtárosnál kapható — az osztrák tartományok számára SZELENSKI GYÖRGY cs. kir. egyetemi könyvtárosnál, Bécsben I. Stefansplatz Nr. 6.

EGY RÉGI UDVARHÁZ

UTOLSO GAZDÁJA. GYULAI PÁL. DÖRRE TIVADAR RAJZAIVAL. HARMADIK KIADÁS.

Ára füzve 1 frt 40 kr. Diszkötésben 2 forint.

1848 és 1849-ből. ÉLMENYEK ÉS BENYOMÁSOK. OKIRATOK ÉS AZOK MAGYARÁZATA. TANULMANYOK ÉS TORTÉNELMI KRITIKA.

Írta Id. GÖRGEY ISTVÁN. Első kötet ára füzve 2 forint 40 krajczár. — Második kötet ára füzve 4 forint. Harmadik (befejező) kötet ára füzve 4 frt.

A régi Magyarország. 1711—1825. Írta Grünwald Béla. Második kiadás. Második bőv. kiadás. Ára füzve 4 frt, diszk. 6 frt. Ára füzve 4 forint.

1889. okt. 154. sz. 1889. okt. BUDAPESTI SZEMLE

A M. Tud. Akadémia megbízásából szerkesztő GYULAI PÁL. TARTALOM: Fáy András politikai működése a megyén és az országgyűlésen. (I.) — Badics Ferencztől. Gróf Bánffy Dénes emlékiratai az 1848. évi forradalomról. (III.) — Marczali Henrikttől. Egy boldog ember. Beszély. — Bergeret Gaston után, francziából, Lőrincz Bélától. Költemények. Kereszt a sziklán. (A diógyőri hámorok közt). — Szász Károlytól. — A füllemlé panasz. Új-görög népköltési gyűjteményből. — Erdődi Bélától. Népszámlálásunk és a települések. — Vargha Gyulától. Parlamenti vitáink szabályozása érdekében. — Csorba Ferencztől. Comenius és a Rákócysak. — Kvaszala Jánostól. Értettség: Mikszáth K.: A beszélő köntös. — s. — Fenyevesy Fer.: Felső oktatásunk reformja. — f. — Fischer K.: Die Erklärungsarten des Goetheschen Faust. — Heinrich Gusztávtól. Megjelen évenként 12-szer 10 ívnyi havi füzetekben. Előfizetési ára bérmentes küldéssel egész évre 12 frt, félre 6 frt. FRANKLIN-TÁRSULAT magyar irodalmi intézet és könyvnyomda Budapesten.

